QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 26 ta' Frar, 2024.

Numru 4

Rikors numru 198/19/3 TA

George Degiorgio

v.

L-Avukat Ġenerali, il-Kummissarju tal-Pulizija u l-Kap tas-Servizz tas-Sigurtà u b'digriet tal-5 ta' Novembru 2019 ġew ammessi jintervjenu fil-kawża l-Avukat Peter Caruana Galizia u Matthew, Andrew u Paul aħwa Caruana Galizia

Il-Qorti:

1. Il-kawża titratta dwar ilment tal-attur dwar ksur ta' drittijiet fundamentali marbuta ma' interċettazzjoni ta' telefonati li saru mis-Servizz tas-Sigurtà, flimkien ma' ħuħ Alfred Degiorgio, li kienu akkużati bl-omiċidju volontarju ta' Daphne Caruana Galizia (Att ta' Akkuża Nru.

07/2019). B'sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali tat-22 ta' Novembru 2023, l-appell tal-attur u ħuh Alfred Degiorgio ġie miċħud. B'hekk is-sentenza tal-Qorti Kriminali tal-14 ta' Ottubru 2022 li biha l-attur u ħuħ instabu ħatja tal-omiċidju volontarju ta' Caruana Galizia u kundannati għal erbgħin sena priġunerija kull wieħed, hi ġudikat.

Preliminari

2. Il-fatti li wasslu għal dan il-każ ġew imfissra hekk mill-Ewwel Qorti:

> *"1. Ir-rikorrent flimkien ma ħuh u Vincent Muscat fil-4 u l-5 ta' Diċembru 2017 ġew arrestati u mressqa quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) Bħala Qorti Istruttorja. Huma ġew mixlija b'għadd ta' akkużi fosthom talli bil-ħsieb qatlu lil Daphne Caruana Galizia.*
>
> *2. Wara li semgħet u għarblet il-provi kollha li tressqu quddiemha, dik il-Qorti sabet li skont il-liġi kien hemm biżżejjed provi sabiex ir-rikorrent flimkien maż-żewġ persuni l-oħra jitqegħdu taħt att ta' akkuża. Konsegwentement l-Avukat Ġenerali ħareġ l-Att ta' Akkuża inkwistjoni.*
>
> *3. Ir-rikorrent jilmenta li minn meta inbdew il-proċeduri kontra tiegħu l-prosekuzzjoni, b'mod partikolari l-Ispettur Keith Arnaud għamlu kemm-il darba referenza għall-interċettazzjonijiet telefoniċi li allegatament għamel ir-rikorrent. Ir-rikorrent jgħid li l-prosekuzzjoni saħansitra stqarru li ma kienx għal dawn l-interċettazzjonijiet, il-Pulizija ma kienitx tasal għall-arrest tiegħu u tal-persuni l-oħrajn.*
>
> *4. Bħala fatt ir-rikorrent jagħmel referenza partikolari għall-istqarrijiet ta' l-Ispettur Keith Arnaud. F'dawn l-istqarrijiet Arnaud tassew jgħid li bis-saħħa ta' dawn l-interċettazzjonijiet telefoniċi, li bħala fatt saru mill-intimat Kap, il-Pulizija waslet għall-arresti fuq imsemmija. Tul l-interrogazzjoni ir-rikorrent la wieġeb u l-anqas għamel xi kummenti. Jidher li baqa' jinvoka d-dritt tiegħu li ma jweġibx (ara a' fol 1 sa 8). Jirrisulta li l-imsemmi Spettur għamel ukoll emfażi partikulari fuq dawn it-telefonati fix-xhieda tiegħu fil-perkors tal-proċeduri quddiem il-Qorti tal-Maġistrati fil-kompetenza tagħha fuq imsemmija.*
>
> *5. Bħala fatt jirrisulta ukoll li l-interċettazzjonijiet li jissemmew qatt ma ġew esebiti materjalment u għalhekk ir-rikorrent jilmenta li dan il-*

fatt waħdu jġib miegħu l-konsegwenzi ta' bosta defiċjenzi probatorji li jqegħduh fi svantaġġ fost oħrajn bi ksur tal-prinċipju ta' parita' ta' armi (equality of arms).

6. Għalhekk ir-rikorrent minħabba dan kollu ressaq l-ilment tiegħu kif imsemmi fir-rikors promotur kif fuq riprodott f'dawn il-proċeduri."

3. B' dawn il-proċeduri, li ġew preżentati fid-9 ta' Ottubru 2019, ir-rikorrent talab lill-Qorti:

"1. Tiddikjara illi għar-raġunijiet hawn esposti fil-konfront tiegħu hemm ksur u x'aktarx ser jibqa' jkun hemm ksur ta' l-artikoli 6 u 8 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem;

2. Tiddikjara illi l-Kap. 391 tal-Liġijiet ta' Malta u b'mod partikolari l-artikolu 18 tal-Kap. 391 tal-Liġijiet ta' Malta jiksru l-artikoli 6 u 8 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem;

3. Konsegwentament tagħti dawk l-ordnijiet, toħroġ dawk l-atti u tagħti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tiżgura t-twettiq tad-drittijiet fundamentali ta' l-esponenti hekk kif garantiti taħt il-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali, inkluż billi tordna l-isfilz mill-atti tal-proċeduri kriminali bħalissa pendenti fil-konfront ta' l-esponenti ta' kull prova miksuba illegalment u ta' kull prova miksuba bħala konsegwenza ta' kull prova miksuba illegalment u tagħtih kumpens xieraq għal ksur hawn fuq imsemmi;

Bl-ispejjeż kontra l-intimati jew min minnhom."

4. Permezz ta' tweġiba ppreżentata fit-28 ta' Ottubru 2019[1] l-intimati sostanzjalment wieġbu illi kemm il-Kummissarju tal-Pulizija u l-Kap tas-Servizz tas-Sigurtà mhumiex leġittimi kontradittturi, illi r-rikorrent għad għandu a dispożizzjoni tiegħu rimedji ordinarji, li t-talbiet tar-rikorrent huma intempestivi u prematuri, u li fil-mertu l-allegazzjonijiet ta' ksur ta' drittijiet fondamentali huma infondati.

[1] Fol. 19

5. B'digriet mogħti fl-udjenza tal-5 ta' Novembru 2019[2] ġew awtorizzati jintervjenu f'dawn il-proċeduri Dr. Peter Caruana Galizia u l-aħwa Matthew, Andrew u Paul Caruana Galizia.

6. Permezz ta' risposta ppreżentata fil-11 ta' Novembru 2019[3] l-intervenuti fil-kawża sostanzjalment wieġbu illi għal kull lanjanza mressqa mir-rikorrent hemm rimedji ordinarji u għalhekk: huma intempestivi; ir-rikorrent qiegħed jabbuża minn dawn il-proċeduri kostituzzjonali; u l-Qorti għandha tiddeklina milli teżerċita s-setgħat kostituzzjonali / konvenzjonali tagħha billi dak li qed jintalab minnha huwa eżerċizzju akkademiku. Fil-mertu jgħidu li l-ilmenti tar-rikorrent huma wkoll infondati fil-fatt u fid-dritt.

7. B'digriet mogħti fis-16 ta' Ottubru 2019,[4] il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili ċaħdet it-talba tar-rikorrent għal ħruġ ta' provvediment *ad interim* sabiex jiġu sospiżi l-proċeduri kriminali kontrih (att tal-Akkuża numru 7/2019). B'sentenza tal-20 ta' Lulju 2020[5] din il-Qorti ċaħdet l-appell tar-rikorrent.[6]

8. B'digriet ieħor mogħti fit-3 ta' Frar 2020[7] il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili ċaħdet it-talba tar-rikorrent sabiex "*tordna lill-intimat Kap tas-Servizzi tas-Sigurtà jippreżenta l-allegat mandat illi huwa xehed dwaru waqt l-udjenza*

[2] Fol. 23
[3] Fol. 98 *et seq*
[4] Fol. 15 *et seq*
[5] Fol. 55 *et seq*
[6] Awtorizzat b'digriet mogħti mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) fit-30 ta' Ottubru 2019
[7] Fol. 300 *et seq*

ta' nhar it-8 ta' Jannar 2020", *inter alia* għaliex b'hekk kienet qed tintalab "*deliberazzjoni antiċipata ... dwar materja formanti parti mill-litis contestatio"*.

9. B' sentenza ta' din il-Qorti tal-20 ta' Lulju 2020 l-appell tar-rikorrent[8] minn dak id-digriet ġie miċħud wara li l-Qorti qalet li kien jispetta lill-intimati jiddeċiedu x'provi għandhom iressqu in sostenn tad-difiża tagħhom.

10. B'sentenza mogħtija fid-19 ta' Ottubru 2021 ["is-sentenza appellata"], il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili ddeċidiet it-talbiet tar-rikorrent u l-eċċezzjonijiet tal-intimati u kjamati in kawża hekk:

> ***"Tilqa' l-ewwel talba*** *rikorrenti limitatament li kien hemm ksur tad-dritt fundamentali tiegħu kif imħares minn artikolu 8 iżda ma ssibx ksur tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja u dan għar-raġunijiet fuq spjegati.*
>
> ***Tilqa' t-tieni*** *talba u tiddikjara li l-Kap 391[9] tal-liġijiet ta' Malta jikser ukoll id-dritt fundamentali tar-rikorrent ta' artikolu 8 iżda mhux ta' artikolu 6 tal-Konvenzjoni.*
>
> ***Tilqa' t-tielet talba*** *u tillikwida somma ta' għaxart elef ewro (€10,000) bħala danni li għandhom jitħallsu mill-intimati Avukat tal-Istat u Kap tas-Servizzi tas-Sigurta' bl-imgħaxijiet legali mill-presenti sal-pagament effettiv.*
>
> *Tillibera lill-Kummissarju tal-Pulizija mill-osservanza tal-ġudizzju.*
>
> ***Spejjes*** *ta' dawn il-proċeduri in kwantu dawk tar-rikorrent għall-intimati barra l-Kummissarju tal-Pulizija. Dawk tal-Kummissarju tal-Pulizija a' karigu tar-rikorrent. Dawk tal-intervenuti fil-kawża jibqgħu bla taxxa."*

---

[8] B'digriet ieħor datat 2 ta' Marzu 2020, il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali)

[9] Korrezzjoni awtorizzata b'digriet mogħti fis-26 ta' Ottubru 2021 wara talba mressqa mir-rikorrent a tenur tal-Artikolu 825 tal-Kap. 12

11. L-Ewwel Qorti għamlet dawn il-konsiderazzjonijiet:

"<u>In-non eżawriment ta' rimedji ordinarji</u>.

10. *Dan il-punt jitqanqal mill-intimati peress li l-Qorti kompetenti dwar dak li qed jitlob ir-rikorrent, u ċioe' l-isfilz ta' dawk il-provi li allegatament ġew ottenuti b'mod illegali, hija dik Kriminali li quddiemha qiegħed ikun mismuh il-ġuri. Għalhekk din il-Qorti qed tkun mistiedna sabiex tiddeklina li teżerċita l-poteri tagħha ai termini ta' dak li jipprovdi l-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni.*

11. *Ai fini ta' din ir-risposta, għall-aħjar apprezzament ta' dan il-punt, jingħad li f'sens ġenerali l-ilmenti tar-rikorrent jistgħu ikunu klassifikati b'dan il-mod: dawk li qed jattakkaw il-liġi per se li tikser d-drittijiet tar-rikorrent kif imħarsa mill-Kostituzzjoni; dawk li jirrigwardaw il-ksur ta' artikolu 6 tal-Konvenzjoni inkwantu jirrigwarda dawk il-provi ottenuti illegalment u kif ukoll minħabba l-preġudizzju soffert fid-dawl ta' dak rapportat fl-istampa; u l-ksur ta' artikolu 8 tal-Konvenzjoni li jirrigwarda l-ħajja privata tar-rikorrent.*

12. *Sa fejn jirrigwarda l-ilment li l-liġi per se tikser id-drittijiet tar-rikorrent, din żgur ma hiex kwistjoni li tista' tkun deċiża mill-Qorti Kriminali. Il-validita' jew le tal-liġijiet, inkwantu jingħad li dawn huma fihom infushom anti-kostituzzjonali għaliex jiksru xi dritt fundamentali tal-bniedem, hija l-Prim Awla tal-Qorti Ċivili esklussivament kompetenti biex tiddeċiedi l-kwistjoni u tagħti r-rimedji opportuni skond artikolu 46 tal-Kostituzzjoni.*

13. *Kwantu għal-lament li jirrigwarda l-ksur ta' artikolu 8, il-kwistjoni imqanqla mir-rikorrent huwa punt li ma jistax ikun deċiż mill-Qorti Kriminali.*

14. *Kwantu jirrigwarda l-ilment dwar artikolu 6, dan jista' jkun ikkunsidrat taħt żewġ aspetti. L-ewwel aspett huwa dwar il-produzzjoni ta' provi imnissla mit-teħid allegatament illegali tal-interċettazzjonijiet telekumikattivi. Fil-mori ta' dawn il-proċeduri l-Qorti tal-Appell Kriminali mmodifikat parti mir-raġunament tal-Qorti Kriminali f'dan ir-rigward. Kif ser jingħad aktar 'l isfel, dan ser ukoll ikun qiegħed rifless fir-raġunament ta' din il-Qorti. Għalhekk fid-dawl ta' dan l-iżvillupp ma hux il-każ li din il-Qorti tikkonsidra r-risposta li qed tkun trattata.*

15. *Sa fejn jirrigwarda t-tieni aspett, qed jingħad li minħabba l-pubblikazzjonijiet fil-media dwar il-viċendi kollha li kienu s-suġġett ta' rapport mill-Qorti u anke artikoli, id-dritt tal-presunzjoni ta' innoċenza tar-rikorrent ġie miksur. Dan ifisser l-materja inkwistjoni hija estraneja għal dak li qed ikun trattat quddiem il-Qorti Kriminali. Indipendentement mis-salvagwardji proċedurali kollha li jħarsu d-*

drittijiet tar-rikorrent fil-perkors taċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri, din hija materja li ma tistax tkun deċiża minn dik il-Qorti. Il-ksur tal-prinċipju tal-presunzjoni ta' innoċenza dwar dak li tgħid l-istampa ma tistax twassal għal dikjarazzjoni mill-Qorti Kriminali ta' ksur għal dan id-dritt fundamentali. Żgur mhux mill-ġurija, għaliex dawn huma ġudikanti ta' fatti u lanqas mill-Imħallef togat, li għalkemm tassew għandu jiggwida lill-ġurati fuq prinċipji legali, ma jistax jiggwidahom fis-sens li nkiser dan id-dritt. L-anqas ma hemm xi rimedju fis-sistema tal-ġuri li dak li jkun intqal barra jista' jinġabar lura salv konsegwenzi għal min jippubblika materja defamanti jew jekk tinkiser ordni ta' divjet ta' pubblikazzjoni.

<u>Il-ksur fil-mertu</u>

16. *Din il-Qorti tibda biex tosserva li l-materja dwar interċettazzjonijiet telefoniċi mis-Servizz tas-Sigurta' u l-użu tagħhom fi proċeduri penali, hija waħda taħraq u diskussa ħafna fil-kamp tal-ħarsien tad-drittijiet fundamentali tal-bniedem. Huwa rikonoxxut li l-liġijiet li jissanzjonaw dawn ix-xorta ta' investigazzjonijiet iridu jkunu fihom infushom karratteristikament nieqsa mit-trasparenza, altrimenti ma jkunx hemm skop għalihom. L-investigazzjonijiet li jagħmel is-Servizz tas-Sigurta' ta' kull pajjiż ma jkun sigrieta xejn jekk isiru bil-mod ordinarju bħal fil-każ ta' rejati ordinarji oħrajn. L-oġġettivi tal-liġi li tirregola din il-materja huma dawk elenkati f'artikolu 3(2) u (3) tal-Kap 391 tal-liġijiet ta' Malta.*

17. *Dan huwa element li jista' jikkontrasta mal-ħarsien tad-drittijiet fundamentali tal-bniedem u s-saltna tad-Dritt f'Soċjeta' demokratika. Għalhekk huwa rikonoxxut, li għandu jintlaħaq bilanċ, bejn il-ħarsien tal-kollettivita' u d-drittijiet fundamentali tal-individwu, b'mod li ebda wieħed minn dawn id-drittijiet ma jiġi sagrifikat fuq l-altar ta' wieħed jew l-ieħor minn dawn id-drittijiet. Fil-fatt l-awturi dwar il-materja jgħallmu hekk:*

> *"This is an area where a balance has to be found between the State interest and individual privacy. It is concerned with right to informational autonomy, the right to control what information is available about oneself. It is also concerned the need of the State to protect itself and its citizens and by definition democracy. In this field the ECHR has been most influential and the ECHR in its jurisprudence has given extensive guidance on the balance between individual privacy and State interests." (ara* ***O.Hood Philips and Jackson; Constitutional ans Administartive Law; 8th ED; para 26-013****).*

18. *Fil-fatt l-ECHR tirrikonoxxi dan id-dritt tal-Istat meta qalet li*

> *"Democratic societies nowadays find themselves threatened by highly sophisticated forms of espionage and by terrorism, with the result that the State must be able, in order effectively to counter such threats, to undertake the secret surveillance of subversive elements operating within its jurisdiction. The Court has therefore to accept that the existence of some legislation granting powers of secret surveillance*

> *over the mail, post and telecommunications is, under exceptional conditions, necessary in a democratic society in the interests of national security and/or for the prevention of disorder or crime." (Ara* ***Klass and Others v. Germany, § 48****).*

19. *Għalhekk sakemm tkun qed tiġi osservata liġi ċara u li tipprovdi għal dan il-bilanċ, ma hemmx xkiel assolut li jżomm lill-Istat milli jiġbor informazzjoni b'mezzi u metodi li ma humiex daqstant ortodossi.*

20. *Irridu dejjem niftakru li fil-waqt li fid-dinja tal-kriminal ma jesistu ebda regoli fil-mod kif għandu jġib ruħu fil-kommissjoni ta' rejati, mhux hekk fil-każ tal-Istat fil-ġlieda kontra l-kriminalita'. L-Istat huwa ċċirkondat b'foresta fitta ta' liġijiet ta' kif għandu jikkumbatti l-kriminalita'. L-Istat ma jistax jaqbeż il-linja ta' legalita'għaliex kif appena jagħmel hekk ikollu jwieġeb u jagħti rendikont għal għemilu lil dawn il-Qrati. Għalhekk huwa ġustifkabbli, li liġijiet bħal Kap 391 tal-liġijiet ta' Malta huma maħsuba mhux biex jeliminaw, iżda li jnaqqsu mill-iżvantaġġ li għandu l-Istat fil-każijiet ta' prevenzjoni u/jew skoperta ta' rejati partikolari.*

21. *Skont it-tagħlim tal-ECHR*:

> *"When balancing the respondent State's interest in protecting its national security through secret surveillance measures against the seriousness of the interference with an applicant's right to respect for his or her private life, the national authorities enjoy a certain margin of appreciation in choosing the means for achieving the legitimate aim of protecting national security. However, there must be adequate and effective safeguards against abuse. The Court thus takes into account the circumstances of the case, such as the nature, scope and duration of the possible measures, the grounds required for ordering them, the authorities competent to authorise, carry out and supervise them, and the kind of remedy provided by the national law (****Roman Zakharov v. Russia [GC], § 232; İrfan Güzel v. Turkey, § 85****).*

22. *Huwa fid-dawl ta' dan it-tagħlim li din il-Qorti ser tqis u tiżen l-ilmenti tar-rikorrent kif fuq elenkati. Il-Qorti ser tipproċedi billi l-ewwel tittratta l-ilment tar-rikorrent dwar jekk l-aġir tal-intimati kisrux id-drittijiet fundamentali tiegħu kif imħarsa minn artikolu 6 u 8 tal-Konvenzjoni. Fit-tieni lok ser tkun qed titratta l-aspett dwar jekk il-liġi per se,* ***anke jekk osservata****, tiksirx xorta dawn id-drittijiet jew xi wieħed minnhom. Għalhekk kwantu għall-ewwel aspett dan jirrigwarda konsiderazzjoni suġġettiva mentri t-tieni aspett ser jitqies mill-aspett oġġettiv.*

<u>L-aġir tal-intimati u artikoli 6 u 8 tal-Konvenzjoni.</u>

23. *Dan l-aġir jirrigwarda l-mod kif ittieħdu u l-użu tal-interċettazzjonijiet telekomunikattivi tar-rikorrent. Il-Qorti tibda biex tistqarr li wara li fliet u kkunsidrat il-provi li għandha quddiemha ħassitha kemmxejn perturbata. Għalhekk ħasbet fit-tul dwar dan l-aspett partikulari tal-lanjanzi li għandha quddiemha.*

24. *Meta fil-kors ta' dawn il-proċeduri tressaq il-Kap tas-Servizzi tas-Sigurta' u ġie mistoqsi dwar il-mandat li bis-saħħa tiegħu saru l-interċettazzjonijiet lamentati, dan oġġezzjona li jixhed u insista li l-liġi ma tippermettilux jagħmel dan. Huwa pero' indubitat li s-sistema Maltija, li hija imfassla fuq dik Ingliża, tħaddan bħala l-akbar garanzija l-prinċipju tas-saltna tad-dritt. L-awturi ingliżi* ***Wade & Forsyth*** *josservaw dan:*

> *"The British Constitution is founded on the rule of law, and administrative law is the area where this principle is to be seen in its most active operation. The rule of law has a number of meanings and corollaries. Its primary meaning is that everything must be done according to law. Applied to the powers of government, this requires that every government authority which does some act which would otherwise be a wrong (such as taking a man's land), or which infringes a man's liberty (as by refusing him planning permission), must be able to justify its action as authorised by law – and in nearly every case this will mean authorised by Act of Parliament. Every act of governmental power, i.e every act which effects the legal rights , duties , or liberties of any person must be shown to have a strictly legal pedigree." (Emfażi ta' din il-Qorti .* ***Wade & Forsythe , Adminstrative Law; 8th Edt; pg 21****).*

25. *Minn dan il-passaġġ jemerġu żewġ punti importanti. Li dawn il-Qrati qatt ma jistgħu jkunu miżmuma li jissindikaw l-aġir tal-Istat, anke jekk liġi ordinarja espressament tipprovdi għal din l-esklużjoni. F'dan il-każ esklużjoni bħal din għandha dejjem titqies bħala pro non scripta. Propju inkonnessjoni ma' vertenza simili, il-Qrati tagħna kienu ċari u univoċi dwar dan il-punt meta qalu hekk:*

> *"Il-qorti tifhem illi l-prinċipju ewlieni li għandu jirregola din il-vertenza essenzjalment huwa illi fi stat ta' dritt ma hemm ebda setgħa pubblika li ma hijiex ġejja mil-liġi, illi kull setgħa pubblika għalhekk għandha tiġi eżerċitata kif tgħid u trid il-liġi, u <u>illi l-organu li huwa fdat mill-Kostituzzjoni bil-ġurisdizzjoni biex jara jekk il-liġi tħarsitx – u jekk setgħa ġietx effettivament eżerċitata kif tgħid u trid il-liġi jew le – hija l-qorti</u>. Il-kelma ta' uffiċjal pubbliku li hu mexa kif trid il-liġi ma hijiex biżżejjed biex ixxejjen din il-ġurisdizzjoni tal-qorti u biex iċaħħad lill-individwu mill-jedd ta' aċċess għall-qorti – jedd garantit taħt il-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali.*
>
> *Għalhekk kull dispożizzjoni ta' liġi li tagħti setgħa pubblika għandha tinqara u tiftiehem fid-dawl ta' dan il-prinċipju kostituzzjonali u kull interpretazzjoni li tmur kontra dan il-prinċipju – fil-każ tallum, kull interpretazzjoni li żżomm lill-qorti milli tistħarreġ dwar jekk il-Kap tasServizz tas-Sigurtà kellux mandat jew, għax ma kellux mandat, mexiex bi ksur tal-liġi – hija jew interpretazzjoni ħażina jew inkella interpretazzjoni tajba ta' liġi antikostituzzjonali.*
>
> *Billi l-preżunzjoni hija illi l-leġislatur ma jgħaddix liġijiet li jiksru l-Kostituzzjoni, il-qrati ordinarji għandhom dejjem ifittxu li jagħtu lil-liġi*

ordinarja interpretazzjoni konformi mal-Kostituzzjoni u, meta dan ma jkunx possibbli, għandhom jagħmlu referenza lill-qorti ta' kompetenza kostituzzjonali.

(omissis)

Jekk il-qorti ma jkollhiex is-setgħa li tordna li jintwera l-mandat, u għalhekk li tara jekk il-liġi tħarsitx jew le, il-Kap tas-Servizz tas-Sigurtà jkun tqiegħed 'il fuq mil-liġi, ħaġa li żgur ma setgħetx tgħaddi minn moħħ leġislatur xewqan li jħares il-Kostituzzjoni, għax huwa assjomatiku illi fi stat ta' dritt ħadd ma hu 'l fuq mil-liġi. Interpretazzjoni tal-liġi f'dak is-sens tkun bilfors interpretazzjoni ħażina." (Emfażi ta' din il-Qorti. Ara ***Sentenza tal-Qorti tal-Appell tal-24 ta' Frar, 2012 fl-ismijiet Avukat Ġenerali v. Kap tas-Servizz tas-Sigurta` et****).*

26. *Għalhekk ifisser ukoll li, ġaladarba dawn il-Qrati għandhom dan id-dritt inderogabbli, meta jiġu aditi huma fl-obbligu li jaraw li kull Awtorita' tal-Istat tieħu deċiżjonijiet li jkunu sagramentalment konformi mad-dettami tal-liġi u li fejn dawn ma jkunux ċari huwa d-dominju esklussiv ta' dawn il-Qrati li jinterpretawhom. Din hija l-essenza tal-prinċipju tas-saltna tal-liġi inkwantu jirrigwarda l-applikazzjonijiet tal-liġijiet.*

27. *Din il-Qorti tfakkar li kif anke jemerġi mis-Sentenza ċitata, il-Qrati Maltin huma krejaturi Kostituzzjonali. Bħali tali, għandhom il-poter assolut fdat lilhom mill-Kostituzzjoni li jannullaw anke liġi tal-Parlament aħseb u ara kemm aktar jiskrutinaw l-aġir ta' xi Awtorita'. Għalhekk il-Qrati għandhom il-fakulta' li toriġina mill-Kostituzzjoni sabiex jassiguraw is-saltna tad-dritt indipendentement mill-istatura soċjali jew politika ta' dawk li jidhru quddiemha. Propju għalhekk jingħad li jingħad li l-Ġustizzja hija għamja.*

28. *Dan ifisser, li qabel kull ħaġa oħra, l-ewwel konsiderazzjoni li trid tagħmel din il-Qorti tirrigwarda l-legalita' tat-teħid tal-interċettazzjonijiet imsemmija mir-rikorrent u ċioe' jekk dawn ittieħdux skond il-liġi. Dawn huma l-istess interċettazzjonijiet li skont l-Ispettur Keith Arnaud semma' lir-rikorrent waqt l-interrogatorju u, l-uffiċjal inkwistjoni, assoċjahom mal-qtil ta' Daphne Caruana Galizia (a' fol 260).*

29. *Ipotetikament jistgħu jirrikorru żewġ sitwazzjonijiet ta' irregolaritajiet f'dan ir-rigward. Li ma jkun hemm ebda mandat jew jekk ikun hemm, ma jkunx intuża għall-iskop li jkun ottenut. L-artikolu rilevanti tal-liġi f'dan ir-rigward, huwa 6(2) tal-Kap 391 tal-liġijiet ta' Malta li jiddisponi hekk:*

"2) Ebda interċettazzjoni ta' jew interferenza ma' komunikazzjonijiet fil-kors tat-trasmissjoni tagħhom bil-posta jew bil-mezz ta' sistema ta' radjokomunikazzjoni jew ta' telekomunikazzjoni jew b'kull mezz ieħor ma għandu jkun kontra l-liġi jekk dan jiġi awtorizzat b'mandat maħruġ mill-Ministru bis-saħħa ta' dan l-artikolu" (Emfażi tal-Qorti)

30. *Minn dan l-artikolu huwa ċar daqs il-kristall li a' contrariu sensu, meta ma jkunx hemm tali mandat għandu loġikament u legalment isegwi li kull interċettazzjoni hija kontra l-liġi. Jistgħu jirrikorru żewġ sitwazzjonijiet ta' irregolaritajiet f'dan ir-rigward. Dik fejn ma jkun hemm ebda mandat jew dik fejn jekk ikun hemm, pero' ma jkunx jintuża għall-iskop li jkun inħareġ jew skond dak li tgħid il-liġi.*

31. *Fid-dawl ta' dawn l-osservazzjonijiet din il-Qorti naqqiet sewwa l-fatti kif irrisultawlha mill-provi prodotti. Fost dawn ikkunsidrat li x-xhieda li l-aktar titfa' dawl fuq din il-kwistjoni partikolari* ***f'dawn il-proċeduri*** *hija dik tal-Ex-Kummissarju tal-Pulizija Lawrence Cutajar u dik ta' Joseph Bugeja l-Kap tas-Servizzi tas-Sigurta'. Fis-seduta tat-8 ta' Jannar 2020 l-avukat tar-rikorrent staqsa lill-konvenut Kummissarju hekk:*

> *"**Dr. William Cuschieri**: All right. Dwar l-omicidju ta' Daphne Caruana Galizia , jekk joghgbok , u dwar George Degiorgio , kienx sar xi rapport simili ghal assitenza tal-MSS?*
>
> ***Xhud**: Jiena bil-gurament tieghi u sakemm niftakar jien, l-uniku rapport li sar fuq intercettazzjonijiet*
>
> ***Dr. William Cuschieri** : ta' George Degiorgio*
>
> ***Xhud**: huwa dak <u>tal-20 ta' Frar tal-2017</u>." (Emfażi tal-Qorti).*

Din il-parti tax-xhieda tal-konvenut Kummissarju ġiet ikkorroboratha b'dik ta' Joseph Bugeja fis-seduta ukoll tat-8 ta' Jannar 2020:

> *"**Dr.William Cuschieri** : Il-Warrant meta inhareg?*
>
> ***Xhud:** Id-dati ezatti ma nafx , pero' <u>jekk dak ir-request sar fi Frar , nimmagina illi 'l ghada hareg il-warrant.</u>" (Emfażi tal-Qorti).*

32. *Jirrisulta li dan il-warrant baqa' ma ġiex esebit. F'dan ir-rigward, din il-Qorti ma tistax ma tagħmilx referenza għal dak li qalet* ***il-Qorti tal-Appell Superjuri fis-Sentenza tagħha tal-20 ta' Lulju 2020*** *b'konsegwenza ta' appell minn digriet ta' din il-Qorti f'dawn il-proċeduri:*

> *"35. Pero` jibqa' l-fatt li l-Kap tas-Servizz tas-Sigurta` innifsu xehed li inħareġ mandat taħt il-provvedimenti tal-Kap. 391. Dan apparti li Lawrence Cutajar, li meta xehed kien Kummissarju tal-Pulizija, ikkonferma li fis-17 ta' Frar 2017 kien għamel talba lis-Servizz tas-Sigurta` dwar ir-rikorrent (fol. 263 a tergo). Il-Qorti fehmet li t-talba kienet proprju sabiex isiru interċettazzjonijiet. Dwar x'investigazzjoni mhux magħruf.*
>
> *36. Dan ifisser li ġie żvelat mill-intimat innifsu li kien inħareġ mandat. Kif diga` osservat, skont il-liġi f'proċess ġudizzjarju għandha titressaq l-aħjar prova. Alternattivament niġu f'sitwazzjoni fejn persuna tista' tgħid li trid mingħajr l-obbligu li tissostanzja dak li tgħid. Il-mandat hu l-aħjar prova li bih ix-xhud Joseph Bugeja jissostanzja dak li xehed. Dan*

wara li kien hu stess li xehed li inħareġ mandat kontra r-rikorrent. Fiċ-ċirkostanzi ma jistax issa l-Kap tas-Servizz tas-Sigurta` wara li xehed li l-interċettazzjonijiet saru wara li nħareġ mandat, jinqeda bid-dispożizzjonijiet tal-liġi sabiex jevita milli jressaq l-aħjar prova li dak li sar hu skont il-liġi.

37. Ovvjament jekk l-intimat jonqos milli jippreżenta l-mandat relattiv bir-rekwiżiti kollha li trid il-liġi, ***ikun ifisser li ma ġabx il-prova li l-interċettazzjoni saret skont il-liġi****, bil-konsegwenzi kollha li tali nuqqas jista' jġib miegħu." (Emfażi tal-Qorti).*

33. *Bi pronunzjament bħal dan din il-Qorti setgħet waqfet hawn dwar dan l-aspett tal-ilment. Pero'din il-Qorti temmen li huwa obbligu tagħha li tamplifika aktar biex l-affarijiet ikunu ċari. L-anqas li kieku ried, il-Kap tas-Servizzi tas-Sigurta' ma setax jesebixxi dan il-mandat b'relazzjoni mal-assassinju ta' Daphne Caruna Galizia. Dan għaliex ma kienx hemm mandat. Fl-ewwel lok, l-unika talba li saret lill-intimat Kap mill-intimat Kummissarju ma setgħetx kienet relatata mad-delitt li qed ikun addebitat bih ir-rikorrent.*

34. *It-talba mill-intimat Kummissarju saret fi Frar tal-2017 meta omiċidju seħħ ben tmien xhur wara ! F'dan qed jingħad sakemm ma kienx hemm xamma li l-Pulizijia kienet diġa' kellha indizji li r-rikorrent kien qed jippjana li jikkommetti dan ir-rejat. Mill-provi minn imkien ma jirrisulta li dan kien il-każ. Dak li ntalab fi Frar kien konness ma rejati oħrajn. Difatti l-Ispettur Keith Arnaud jixhed hekk:*

"Jien stess kont ghamilt rapport sur Imhallef , iktar kmieni dik is-sena fil , jekk m'inix sejjer zball. Fl-20 ta' Frar fejn is-Sur Degiorgio fost qasmiet ohrajn tlabt iva l-ghajnuna tas-servizzi tas-sigurta; biex jigi monitored minhabba investigazzjonijiet ohrajn. Jien kont tlabtha jiena stess dik. Kont ghaddejt rapport lill-Kummissarju tal-Pulizija" (a' fol 251 tergo u 252).

35. *Din l-osservazzjoni qed issir fid-dawl ta' dak li qalet l-ECHC inkwantu x'jiġġustifika li jsiru interċettazzjonijiet u ċioe' li*

*"…the importance of an authority empowered to authorise the use of secret surveillance being capable of verifying "**<u>the existence of a reasonable suspicion against the person concerned</u>,** in particular, whether there are factual indications for suspecting that person of planning, committing or having committed criminal acts or other acts that may give rise to secret surveillance measures " (Emfażi tal-Qorti . Ara* ***Roman Zakharov v. Russia [GC], § 260; Dragojević v. Croatia, § 94*** *).*

36. *Jekk minn naha l-oħra kien hemm xi xorta ta' mandat li ħareġ fi Frar tal-2017, allura dan kien skada. Il-Kap tas-Servizzi stess xehed li l-mandat kien għal żmien sitt xhur. Mhux għaliex kien hemm bżonn li jgħidha dan ix-xhud, peress li artikolu 8(2) u (3) tal-Kap 391 jiddisponi bl-aktar mod ċar is-segwenti:*

> "*(1) Mandat ma għandux jinħareġ jew jiġi mibdul ħlief –*
>
> *(a) bil-miktub mill-Ministru; jew*
>
> *(b) f'każ urġenti meta l-Ministru iku espressament awtorizza l-ħruġ tiegħu jew li jsir tibdil fih u dikjarazzjoni ta' dak il-fatt tiġi reġistrata fuqu, bil-miktub minn uffiċjal tal-Gvern anzjan.*
>
> *(2) Kemm-il darba mandat ma jiġġeddidx skont ma hemm fis-subartikolu (3), dan għandu jtemm milli jibqa' jseħħ –*
>
> *(a) jekk il-mandat kien inħareġ bil-miktub mill-Ministru, **<u>meta jintemmu sitt xhur</u>** li jkunu bdew għaddejjin fil-jum meta l-mandat ikun inħareġ; u*
>
> *(b) f'kull każ ieħor, fi tmiem iż-żmien li jintemm mat-tieni jum tax-xogħol li jiġi wara dak il-jum. (Emfażi tal-Qorti).*"

37. *Fost oħrajn, din il-parti tal-liġi hija konformi mat-tagħlim tal-ECHR. Di fatti kwantu għad-durata ta' żmien u kontrolli din il-Qorti qalet hekk:*

> *"Duration of surveillance: the question of the overall duration of interception measures may be left to the discretion of the authorities responsible for issuing and renewing interception warrants, provided that adequate safeguards exist, such as a clear indication in domestic law of the period after which an interception warrant will expire, the conditions under which a warrant can be renewed and the circumstances in which it must be revoked". (**Ara Roman Zakharov v. Russia**).*

38. *B'dan l-artikolu, il-liġi timmira lejn dak il-bilanċ imsemmi aktar 'l fuq bejn il-ħtieġa ta' liġi bħal din u d-drittijiet tal-individwu. Mill-provi prodotti quddiem din il-Qorti jirriżultaw żewġ affarijiet. Jibqa' l-fatt li f'din il-Kawża dan il-mandat baqa' ma ġiex esebit u li lanqas ma ġie eżebit fil-proċeduri kumpilatorji, bil-konsegwenza li dan il-fatt jista' jġib miegħu fil-proċeduri li illum hemm pendenti quddiem il-Qorti Kriminali u dan kif aċċennat aktar 'l fuq il-Qorti tal-Appell fir-rigward ta' digriet mogħti minn din il-Qorti fl-atti ta' dawn il-proċeduri. Mill-apprezzament li għamlet din il-Qorti jidher, li l-anqas fl-istadju tal-ġuri ma hu ser ikun possibbli li jiġi esebit dan il-mandat minħabba regoli ċari tal-proċedura dwar il-provi li jistgħu jkunu ammessi, li ma hiex kompetenza ta' din il-Qorti li tidħol fihom.*

39. *F'dan id-dawl il-ECHR, f'ċirkostanza fejn l-interċettazzjonijiet saru bi ksur tal-liġi sabet li kien hemm ksur ta' artikolu 8 tal-Konvenzjoni (Ara **Malone -vs- United Kingdom** u kif ukoll **Khan -vs- United Kingdom**). Li tkun konformi mal-liġi ma jfissirx biss li Awtorita' trid toqgħod mal-liġi iżda tfisser ukoll li l-liġi fiha nnifisha trid tkun tali li tirrispetta l-prinċipju tas-saltna tal-liġi (ara **Halford -vs- United Kingdom**). Minn dan jinstilet l-argument mela kemm aktar hemm ksur tal-prinċipju meta l-liġi nnifisha ma tkunx osservata mill-Awtorita!*

40. *Di fatti fis-Sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali tat-22 ta' Settembru 2020 fl-ismijiet ir-Repubblika -vs- George Degiorgio et ukoll relatata ma' dawn il-proċeduri u mogħtija fil-mori tal-istess, il-Qorti ħasset li kellha tgħid is-segwenti:*

> *"Il-pern tal-kwistjoni allura hu jekk l-allegata illegalita' fl-intercettazzjoni ta' telefonata konsistenti fl-eghmil taghha meta mhux awtorizzata skond il-ligi, ghandhiex tithalla tipperpetwa ruhha fi proceduri kriminali kontra l-appellanti billi deposizzjoni dwarha tithalla ssir quddiem il-guri daqs li kieku l-intercettazzjoni saret skond il-ligi…………….*
>
> *Huwa bil-wisq manifest illi dak li ddepona l-Ispettur ifisser illi t-telefon tal-akkuzat George Degiorgio kien qieghed taht osservazzjoni sa minn qabel l-ispluzjoni tal-vettura li fiha kienet tinsab Caruana Galizia. Huma bosta l-inferenzi li jistghu jkunu misluta minn dawn id-deposizzjonijiet, pero, apparti dan,* ***<u>la darba ma jistax aktar ikun esebit il-mandat li kien awtorizza dik l-intercettazzjoni, wisq anqas l-allegata registrazzjoni li dwarha xehed l-Ispettur, allura ghaliex ghandha l-Qorti tippermetti li jsiru tali dikjarazzjonijiet quddiem il-gurati</u>?****"*
> *(Emfażi ta' din il-Qorti).*

Per konsegwenza l-Qorti ordnat l-isfilz ta' parti mix-xhieda tal-Ispettur Keith Arnaud. Ordnat ukoll li dan ix-xhud ma għandu jagħmel ebda referenza għall-interċettazzjonijiet u reġistrazzjoni tagħhom ***fil-partijiet indikati mir-rikorrent f'dawk il-proċeduri****.*

41. *Meta dik il-Qorti pronunzjat ruħha b'dan il-mod, ċertament kellha f'moħħha li tassigura li l-fatti li għandhom jisimgħu u jqiesu l-ġurati ikunu diġa' ġew epurati bl-isfilz tad-dikjarazzjonijiet tal-Ispettur Arnaud b'referenza għall-interċettazzjonijiet imsemmija u b'hekk ma jkun hemm ebda preġudizzju a' skapitu tal-prinċipju ta' smiegħ xieraq. Di fatti bir rimedju mogħti minn dik il-Qorti uħud mill-ilmenti tar-rikorrent ġew newtralizzati.*

42. *Fost oħrajn dak li ma kienx ser ikun hemm "equality of arms", għaliex b'konsegwenza tal-isfilz imsemmi ġiet newtralizzata kull biżgħa li seta' kellu r-rikorrent dwar in-nuqqas ta' kontroll minħabba li tali interċettazzjonijiet ma ġewx esebiti jew it-telfien li jikkontroeżamina lil min għamilhom fil-kors tal-proċeduri kontra tiegħu (ara para (a), (b), (c) u (e) tar-rikors promotur a' fol 12 u 13). Dan ifisser ukoll, li fid-dawl ta' dan l-isfilz ir-rikorrent ma jistax jilmenta aktar li ma hux ser ikollu smiegħ xieraq fir-rigward tal-lamenti f'dawn il-paragrafi. Dwar lamenti oħrajn li jirrigwardaw ksur tal-artikolu 6 u ċioe' nuqqas ta' smiegħ xieraq, minħabba kummenti preġudizzjali fil-media, il-Qorti ser tkun qed tipprovdi aktar 'l quddiem f'din is-Sentenza.*

43. *Sa fejn jirrigwarda artikolu 8, il-kwistjoni hija ta' xejra legali oħra. Dan l-artikolu jiddisponi li:*

> "*(1) Kulħadd għandu d-dritt għar-rispett tal-ħajja privata tiegħu u tal-familja tiegħu, ta' daru u tal-korrispondenza tiegħu.*

> *(2) Ma għandux ikun hemm indħil minn awtorità pubblika dwar l-eżerċizzju ta' dan id-dritt ħlief **dak li jkun skont il-liġi** u li jkun meħtieġ f'soċjetà demokratika fl-interessi tas-sigurtà nazzjonali, sigurtà pubblika jew il-ġid ekonomiku tal-pajjiż, biexjiġi evitat id-diżordni jew l-egħmil ta' delitti, għall-protezzjoni tas-saħħa jew tal-morali, jew għall-protezzjoni tad-drittijiet ulibertajiet ta' ħaddieħor." (Emfażi tal-Qorti).*

44. *La darba ġie manifestament stabbilit li l-interċettazzjonijiet saru b'mod għall-aħħar irregolari, għaliex ma kienx hemm il-mandat, fid-dawl tas-suespost din il-Qorti hija tal-fehma li d-dritt fundamentali tar-rikorrent kif imħares minn artikolu 8 tal-Konvenzjoni ġie tassew leż. Dan mhux każ fejn mandat jesisti u qed tkun attakkata d-diskrezzjoni tal-konvenut Kap fl-użu tiegħu jew qed ikun allegat li l-iskop li għalih inħareġ ma hux konformi mal-liġi.*

45. *Fis-sitwazzjoni li għandha quddiemha l-Qorti l-mandat huwa inesistenti. Il-Qorti tosserva li artikolu 8(2) jipprejambola bin-negazzjoni lill-Istat li jimpedixxi liċ-ċittadin milli jeżerċita dan id-dritt. L-indħil mill-Istat huwa eċċezzjonalment konċess (a) ħlief jekk ikun wieħed li sar skont il-liġi* ***u*** *(b) għall-kategoriji tal-interessi espressament imsemmija minn dan is-subartikolu. Dawn iż-żewġ elementi huma kumulattivi u mhux alternattivi. Ir-regola ġenerali hi li ma jistax ikun hemm indħil. L-indħil huwa eċċezzjoni. Nieqsa waħda minn dawn l-elementi, l-Istat ikun qed jikser instantanjament id-dritt fundamentali tal-individwu kif imħares minn artikolu 8 tal-artikolu tal-Konvenzjoni.*

46. *Fil-fehma tal-Qorti, dan il-ksur huwa aċċentwat mill-fatt li dawn l-interċettazzjonijiet ġew saħansitra riportati f'bosta kwartieri tal-media, ġieli anke b'mod ikkulurit, kemm lokali u kif ukoll barranin. Di fatti fil-ħarġa tal-Malta Independent tas-6 ta' Diċembru 2017, meta r-rikorrent flimkien ma' oħrajn tressaq l-ewwel darba l-Qorti, ġie rapportat li "Sources close to the investigation said that suspects could have been located through phone calls between them…" (A' fol 137 u 138).*

47. *L-istess gazzetta fit-8 ta' Diċembru 2017 reġgħet irraportat li "La Republika reports that George Degiorgio realised he had no credit on the phone he used to send the SMS that triggered the device. Degiorgio, who was at the times on a cabin cruiser waiting, used another mobile phone to get a top-up" (a' fol 139). Jekk ma tridx l-istess kien riprodott fil-ħarġa tat-12 ta' Diċembru 2017 din id-darba "According to details leaked to the Italian media and later confirmed by the Police…"(a' fol 141). Dan kollu meta l-prosekuzzjoni kienet għadha ma bdietx bil-provi.*

48. *Kien aktar tard f'Diċembru 2017 li bdew ħerġin id-dettalji b'mod formali meta beda s-smiegħ tal-kumpilazzjoni (ara a' fol 143 ħarġa tal-20 ta' Diċembru 2017 tal-Independent). Fil-ħarġa tal-istess gazzetta tal-21 ta' Diċembru 2021 anke tissemma' l-istanza fejn ir-rikorrent*

jingħad li bagħat sms lill-partner tiegħu "Buy me wine my love". Il-kwistjoni tat-top up issemmiet ukoll fil-Maltatoday b'ritratt ta' mobile phone simili għal dak li jingħad li ntuża (a` fol 174 sa 176).

49. *Il-Qorti ma tistax tifhem kif dejjem jingħad li informazzjoni tidher fil-media ġejja minn sorsi fi ħdan il-Pulizija u qiesu ma ġara xejn. B'danakollu, tibqa' ma ssir ebda indaġini fi ħdan il-Korp tal-Pulizija biex jiġi identifikat min huwa responsabbli għal din il-perkolazzjoni irregolari ta' fatti qabel ma joħorġu formalment u b'mod regolari fid-dominju pubbliku. Dan huwa inaċċettabbli. Aktar u aktar meta jirriżulta li l-fatti kif rapportati qabel jiġu inizjati l-proċeduri, jirrisultaw li huma minnhom waqt is-smiegħ ta' dawk il-proċeduri.*

50. *Hija ħasra li hawn min ma jifhimx, li dawn ix-xorta ta' rapporti prematuri, jistgħu jipperikolaw kemm l-investigazzjonijiet u agħar minn hekk, il-proċeduri li jkunu għaddejjin quddiem dawn il-Qrati. Tajjeb jew ħażin dak li ntlaħaq inkiteb fil-media ma jistax jitreġġa' lura. Inqara u għad jista' jinqara. Indipendentement minn kull sfilz, ir-rix li nfirex mar-riħ qatt ma jista' jinġabar kollu lura. Dan qiegħed jingħad biss inkwantu jirrigwarda l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni.*

51. *Ġaladarba li kif diġa' ingħad, kull referenza li saret mill-Ispettur Keith Arnaud għal dawn l-interċettazzjonijiet ser tkun sfilzata **"fil-partijiet indikati mir-rikorrent f'dawk il-proċeduri"**, għalkemm din il-Qorti tirriskontra l-ksur ta' artikolu 8 tad-drittijiet tar-rikorrent, mhux bil-fors ifisser li minħabba f'hekk hemm ukoll ksur ta' smiegħ xieraq taħt artikolu 6 tal-Konvenzjoni.*

52. *Konsegwentement il-mistoqsija li tqum hi, jekk dan ifissirx ukoll li fiċ-ċirkostanzi hemm ukoll ksur tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni fl-aspetti kollha tiegħu. Fil-każ tal-prinċipju tal-presunzjoni ta' innoċenza, dan huwa meqjus bħal parti integrali mill-prinċipju aktar wisgħa ta' smiegħ xieraq. Di fatti dan il-prinċipju hu mħares minn artikolu 6 stess. Fit-totalita' tiegħu, dan l-artikolu jipprovdi għal smiegħ xieraq fi Stat demokratiku li jsegwi s-sistema akkużatorja u ċioe' "adversarial system" (Ara **Sentenza tal-ECHR fl-ismijiet Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, § 77**).*

53. *Din il-posizzjoni hija ukoll minn dawn il-Qrati tant li Qorti Kostituzzjonali qalet f'dan ir-rigward li "ladarba dina l-Qorti waslet ghall-konkluzjoni illi gie lez id-dritt fundamentali ta' l-appellanti ghall-prezunjoni ta' l-innocenza taghhom garantit mill-Artikoli 39(5) tal-Kostituzzjoni u 6(2) tal-Konvenzjoni Ewropea, u in vista tal-principju stabbilit illi "… the presumption of innocence enshrined in Article 6(2) of the Convention is one of the elements of a fair criminal trial guaranteed by Article 6(1)", isegwi necessarajament illi gie lez ukoll id-dritt fundamentali ta' l-appellanti ghal "smiegh xieraq" garantit bl-Artikoli 39(1) tal-Kostituzzjoni u 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropeja". (Ara **Sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali tad-29 ta' Ottubru, 2003 fl-***

ismijiet Il-Pulizija -vs- Dr. Noel Arrigo LL.D. u Dr. Patrick Vella LL.D*).*

54. *F'dan ir-rigward il-Qorti tfakkar li artikolu 6 stess jesiġi li smiegħ xieraq sabiex jikwalifika bħala tali għandu dejjem jkun pubbliku. Il-pubbliċita' ta' proċeduri hi meħtieġa kemm fl-interess tal-pubbliku iżda ukoll tal-imputat. Dan il-prinċipju jipproteġi lill-individwu minn proċeduri fil-magħluq mingħajr ma l-pubbliku jkun jista' jishar fuq dak li jkun għaddej. Huwa prinċipju li jiżra' sens ta' kunfidenza fost il-pubbliku fl-amministrazzjoni tal-ġustizzja għaliex il-ġustizzja mhux biss trid issir imma* ***tidher*** *li qed issir. Ma tistax tidher li qed issir ġustizzja mingħajr l-element ta' pubbliċita'. Meta l-proċeduri penali jkunu viżibbli dan iwassal biex jintlaħqu l-oġġettivi elenkati f'artikolu 6 tal-Konvenzjoni (Ara* ***Sentenzi tal-ECHR fl-ismijiet Krestovskiy -vs- Russia*** *u* ***Sutter -vs- Switzerland****).*

55. *Għalhekk minħabba li l-istess dritt jinneċessita' il-pubbliċita' huwa evidenti li b'konsegwenza ta' dan, kull xorta ta' rapportaġġ huwa inevitabbli anzi neċessarju. Huwa mistenni li jkun hemm rapportaġġ għaliex l-iskrutinju tal-pubbliku huwa meħtieġ. B'dana kollu dan ma jfissirx li l-istampa tista' taqbeż il-limiti ta' dak li huwa aċċettabbli b'mod li ma tqies id-drittijiet tal-ħajja privata u l-presunzjoni ta' innoċenza tal-akkużat (ara* ***Sentenza tal-ECHC fl-ismijiet Bédat v. Switzerland****).*

56. *Il-problemi jibdew meta l-Awtoritajiet pubbliċi jagħmlu ċertu dikjarazzjonijiet li jistgħu ikunu noċivi għall-proċeduri li għad iridu jkunu jittieħdu, b'mod bħal meta jitfgħu dell ikrah fuq individwu li huwa suspettat meta għadu ma tressaqx formalment jew għalkemm tressaq ikun għadu fi stadju ta' proċeduri kumpilatorji u l-ġuri jkun għadu ma bediex. Iżda huwa ukoll radikalment ħażin meta l-istampa mal-fatti li jkunu saru magħrufa żżid kulur u kummenti żejda.*

57. *Il-Qorti rat sewwa dak li ġie esebit u rriskontrat numru ta' rapporti u frażijiet li setgħu ġew evitati:*

> *"…..George Deiorgio, wiehed mit-tliet persuni akkużati bid-delitt, <u>tefa' il-gebla fuq saqajh</u>…." (ara a' fol 125).*
>
> *L-ispettur Arnaud qal li wara l-isplużjoni saru numru ta' telefonati mill-mobile ta' George Degiorgio li <u>nstema ghid b'ton ironiku</u> li qabad żewg huttiet kbar u meta mistoqsi x'huta hi dan wiegeb li imbaghad ghidilhom" (ara a' fol 128).*

58. *B'referenza għax-xhieda tal-uffiċjal intqal li "Huwa xehed li t-test tad-DNA wera li dan kien ta' Alfred Degiorgio li l-Pulizija qed tghid <u>li kien hu li ta s-sinjal lil huh li kien fuq id-daghjsa biex jattiva l-bomba</u> li kienet fil-karrozza tas-Sinjura Caruana Galizia." (a' fol 128).*

> *"The same sources also claimed that the police <u>have 'a very strong case</u>' <u>against the people charged with the murder'</u>"(a' fol 138).*

"La Republika reports that George Degiorgio realised he had no credit on the phone he used to send the SMS that triggered the device. Degiorgio, who was at the times on a cabin cruiser waiting, used another mobile phone to get a top-up" (a' fol 139. Sa dan il-mument ir-rikorrent kien għadu ma tressaqx il-Qorti).

"Investigators believe that the text message was sent by George Degiorgio, who topped up up his mobile credit card before sending the fatal sms." (a' fol 144).

"One of three men accused of murdering Daphne Caruana Galizia is thought to have listened to the explosion live after sending a text message which triggered the car bomb, a Court heard yesterday" (a' fol 144. Repetizzjoni tal-istess a' fol 147).

59. *Ritratt tar-rikorrent jitbissem imdawwar f'ċirku u fl-isfond dgħajsa li ta' spiss issemmiet u taħt il-kliem "Amongst the intercepts calls are calls to a request for a top up voucher used in the bombing and others where George Degiorgio says that he 'caught two big fish today' and asking his girlfriend to buy him wine to celebrate" b'referenza ghal dak li xehed l-ispettur . Repetizzjoni ta' dan fl-istess artikolu (a' fol 182 u 183).*

60. *Ritratt tar-rikorrent ma' ko-akkużat. Ir-ritratt kjarament meħud mir-rekords kriminali tal-Pulizija bil-kliem "George Degiorgio K/A Ic-Ciniz of Marsa". Dan ir-ritratt ġie ippubblikat fil-kuntest ta' protest ġudizzjarju li għamel ir-rikorrent. (A' fol 200).*

"Shortly after the bomb exploded, wiretapped phone calls with George feature him boasting the he 'caught two big fish today'"(a fol 221. Frażi li saret assoċjata mar-rikorrent). (A' fol 221).

61. *Taħt ir-ritratt tar-rikorrent bejn iż-żewġ suspetti l-oħra ġie rapportat li "The top up is one of the most incriminating pieces of evidence in the police investigation, as investigators believe it links George Degiorgio to the crime. They testified that after detonating the bomb by sms, Degiorgio messaged his wife with words 'Buy me wine my love.'" (A' fol 222).*

62. *Dawn huma l-partijiet li l-Qorti ħasset li kellha tisselezzjona li fil-fehma tagħha huma l-aktar importanti u rilevanti għall-konsiderazzjoni tal-punt partikolari li qed tittratta. Il-Qorti tfakkar li kull referenza għall-interċettazzjonijiet ġiet sfilzata. Dan sar sabiex ikun aċċertat li jkun hemm smiegħ xieraq. Ħafna mis-siltiet fuq imsemmija frekwentement jagħmlu referenza għal dawn l-interċettazzjonijiet. Iżda minkejja dan l-isfilz laħqu intużaw aġġettivi li ma jistax ikun stabbilit jekk humiex minnhom, għaliex is-sors primarju ma hux u ma jistax ikun disponibbli.*

63. *F'dan l-istadju tajjeb li jingħad f'ġuri huma l-ġurati li jridu jiddeċiedu dwar il-fatt jekk ir-rejat seħħx. F'dan ir-rigward l-awturi jispjegaw hekk:*

> *"Publicity surrounding a criminal case, where the difference between 'suspected of' and 'guilty of' is not always taken in account, may constitute a threat to the right of fair and impartial trial, in particular also when this publicity proceeds from the public authorities e.g. from the public prosecutor charged with the examination. The judge should duly take this risk into account when forming his opinion, this also in connection with presumption of innocence as guaranteed in the second paragraph. In connection with markedly political background the said risk and necessity for the court to be on the alert against improper influences may even apply to a higher degree. In the Strasbourg case-law it is assumed , however , that a professional judge will in general be very well aware of these external factors and will not readily allow himself to be influenced there by , while moreover on appeal the higher court , in this respect too, may correct the attitude of the lower court .Thus the Menten Case the Commission held that the great publicity and the utterance of hostile feelings in this case could not be avoided, but the Supreme Court had accurately ascertained on what testimony the lower Court had based their consideration.*
>
> *In cases of trial by jury the risk of the jury being influenced by public opinion or by biased statements of witnesses or experts is more obvious. Here again, however, it will be difficult to prove this, the more so because a decision of the jury does not include a written statement of reasons. In its caselaw the Commission evidently assumes that if a verdict of a jury has been appealed from a court and the latter has not found any partiality, there is no longer any reason for the commission to review the jury's verdict in this respect, and that also during the proceedings, via its attitude and statements, may have a neutralizing effect on undue influences". (Ara **P.Van Dijk - G.D.M. Van Hoof: Theory and Practice of the European Convention of Human Rights , Second Ed; pgs 336-337**).*

64. *Minn naħa l-oħra mhux kull ma jidher fl-istampa bil-fors jista' jitqies bħala li jikser art 6(2) sa fejn jikkonċerna l-prinċipju partikolari. Dan jingħad partikularment jekk dak li jkun stampat ma jkunx jirrifletti dak li jkun għaddej fil-proċeduri. Dan jista' jagħti lok għal defamazzjoni jew anke ksur ta' artikolu 8 iżda mhux tal-prinċipju in eżami u ċioe' dak tal-presunzjoni ta' innoċenza (Ara* ***Sentenza tal-ECHR fl-ismijiet Mityanin and Leonov -vs- Russia*** *).*

65. *Il-Qorti qieset sewwa din il-vertenza partikolari. Il-parti l-kbira ta' dawn il-pubblikazzjonijiet għalkemm setgħu evitaw xi ftit mill-kulur ("….. 'boasting'…. 'celebrate'….. 'Tefa' l-gebla fuq saqajh'…) ma jistax jingħad li jammontaw fl-assjem tagħhom għall-kampanja pubbliċitarja virulenti. L-anqas it-turija kontinwa tar-ritratt tar-rikorrent ma jista' jikkawża xi preġudizzju. F'Soċjeta' demokratika huwa inevitabbli li jkun hemm ċertu kummenti, ġieli anke severi, li jidhru fl-istampa f'każijiet li jkunu ikkargati bl-interess pubbliku (ara Sentenzi tal-EHCR fl-ismijiet* ***Viorel Burzo vs- Romania*** *u* ***Akay v. Turkey****). Id-delitti huma liema huma, iżda partikolarment dawk ta' omiċidju u aktar u aktar ta' persuni pubbliċi ma jistgħux jitqegħdu f'bozza protettiva. Huwa inevitabbli li jqanqlu dibbattitu jaħraq fost il-pubbliku.*

Li kieku kull ma jidher fl-istampa, anke jekk sever, nikkonsidrawh li jikser il-prinċipju tal-presunzjoni ta' innoċenza, ikunu qegħdin niftħu bieb sabiex il-proċeduri ikunu manipulati mhux biss mill-kwartieri kollha tal-każ, bl-akkużat mhux eskluż. Mingħajr ma din il-Qorti qed tgħid li dan huwa f'dan il-każ, anzi teskludi għal kollox li hu, kieku min ikun akkużat ikun jista' jagħmel manuvri billi jġiegħel li min jagħmel kampanja kontra tiegħu sabiex propju jkun jista' għid li qed jinkisirlu d-dritt ta' presunzjoni ta' innoċenza.

66. *Minn naħa l-oħra l-prudenza u r-raġuni għandhom ukoll jiggwidaw lill-istampa. Din ma għandhiex taqbeż il-limiti tad-deċenza, għaliex tista' tirrendi lilha nnifisha passibbli mhux biss għall-libell iżda f'ċertu każijiet anke tkun il-kaġun ta' ksur kemm ta' artikolu 6 u wisq aktar 8 tal-Konvenzjoni. (Ara* ***Sentenza tal-ECHR fl-ismijiet Bédat -vs- Switzerland****).*

67. *Il-Qorti tippuntwalizza ukoll li s-sistema tagħna hija mibnija fuq sett ta' regoli u liġijiet li jibbenefikaw lil kull min huwa akkużat. Hija sistema tipika ta' dawk il-pajjiżi li adottaw sistema u proċeduri li ma humiex ta' tradizzjoni prosekutorja iżda akkużatorja. Anke l-istess sistema tal-ġuri hija ukoll magħmula minn saffef differenti ta' garanziji fosthom li l-ġudikanti tal-fatt (il-ġurija) huma gwidati mill-bidu sal-aħħar tal-ġuri minn ġudikant ittogat. L-imħallef togat huwa imħarreġ fil-prinċipji u għandu jkun immun għall-aħħar minn kull influwenzi esterni u jrid tul il-ġuri u partikolarment fl-indirizz lill-ġuri, iwissi sewwa x'inhuma dawk il-prinċipji legali li trid timxi fuqhom il-ġurija. Dawn il-Qrati jgħallmu li:*

> *"Twissijiet simili jsiru regolarment tul kull guri mill-Imhallef togat u jekk wiehed ghandu fiducja fis-sistema tal-guri w li l-gurati huma persuni t' intelligenza normali, ma hemmx ghaliex wiehed ghandu jiddubita li dawn it-twissijiet tal-Imhallef ma jigux notati w osservati mill-gurati" (Ara* ***Sentenza tal-Qorti Kriminali, per Imħallef Joe Galea Debono, Seduta ta l-14 ta' Settembru, 2004 fl-ismijiet Ir-Repubblika ta' Malta -vs- John Attard****).*

Di piu' huwa interessanti dak li kien kiteb il-kompjant Profs Ġużeppe Mifsud Bonnici meta kien qiegħed jikkummenta dwar numru ta' Sentenzi kemm lokali u anke dawk Ewropej dwar l-istampa u l-prinċipju ta' presunzjoni ta' innoċenza:

> *"If the public is so gullible as to believe whatever is said by a public authority which is not even a judicial authority, so be it. All the media could have joined in casting the accused as guilty but this, once again, although not commendable in any way, still does not amount to a breach of the presumption of innocence. as it is presumed at least juris tantum that an independent and impartial Court cannot be taken out of its path of dealing and conducting the trial in a fair and impartial manner". (****GH.S.L on line Law Journal 2013****).*

68. *Għalhekk fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet kollha fuq imsemmija ma tista' issib li kien hemm ksur f'ebda parti tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni.*

Kostituzzjonalita' tal-Kap 319 tal-liġijiet ta' Malta.

69. *Il-Qorti tirrikapitula l-ilment tar-rikorrent f'dan ir-rigward billi tikklassifikah f'żewġ ilmenti:*

70. *L-ewwel wieħed jirrigwarda dak li din il-liġi ma fiha ebda salvagwardja kontra abbuż da parti tal-intimati jew min minnhom, peress li b'ebda mod ma tissuġġetta l-aġir tal-intimati għall-iskrutinju ġudizzjarju minn qabel ma issir interċettazzjoni.*

71. *It-tieni wieħed jirrigwarda artikolu 18 tal-liġi inkwantu r-rikorrent jikkontendi li dan huwa lesiv tal-artikoli 6 u 8 tal-Konvenzjoni. Dan jingħad li dan l-artikolu jeskludi kull rikors lejn il-Qrati biex jiġi determinat jekk tkunx saret interċettazzjoni illegali jew jekk kienx hemm mandat skond il-liġi sabiex isiru l-interċettazzjonijiet.*

72. *Il-Qorti eżaminat b'reqqa l-liġi inkwistjoni. Liġi li tipprovdi għall-ħolqien ta' żewġ krejaturi:- Il-Kap tas-Servizz, li huwa l-persuna li timplimenta din il-liġi u l-Kummissarju, il-persuna li tissorvelja u anke tiddeċiedi lmenti li jsirulu.*

73. *Dwar l-ewwel punt, il-Qorti tissolleva dan li ġej. Kif diġa' aċċennat aktar 'l fuq, jirrisulta li l-unika talba li waslet lill-konvenut Kap sabiex isiru interċettazzjonijiet fir-rigward tar-rikorrent kienet dik tal-20 ta' Frar 2017. B'konsegwenza ta' din it-talba xi jumejn wara ħareġ il-mandat. Jirrisulta ukoll li dak il-mandat kien fir-rigward ta' suspett ta' kummissjoni ta' rejati pero' żgur mhux dak tal-assassinju ta' Daphne Caruana Galizia. Dan mhux biss għaliex skada iżda għaliex fil-kronoloġija ta' kif ġraw l-affarijiet ma setax ikun. Kif seta' għamel hekk mingħajr ma kien hemm mandat kif titlob il-liġi, din il-Qorti ma tistax tifhem.*

74. *Sa fejn jirrigwarda -poteri tal-Kap tas-Servizzi Sigrieti u l-obbligi tiegħu, dawn huma regolati minn l-uniku paragrafu 3 tal-iskeda numru tnejn li hemm mal-liġi. Iġifieri lanqas fil-liġi nnifisha. Din l-iskeda hija relatata ma' artikolu 14(2) tal-liġi li jistabilixxi kif jinħatar il-Kumitat ta' Sigurta'. Artikolu 3 huwa taħt it-titolu ta' Ksib ta' Informazzjoni u jiddisponi dan li ġej:*

> *"3. (1) Jekk il-kap tas-Servizz ta' Sigurtà jintalab mill-Kumitat sabiex jiżvela xi informazzjoni, allura, dwar dik l-informazzjoni kollha jew parti minnha, huwa għandu jew –*
>
> *(a) jara kif iwassalha lill-Kumitat ta' Sigurtà bla ħsara ta' u skont dawk l-arranġamenti li jiġu hekk approvati mill-Prim Ministru; jew*

(b) jgħarraf lill-Kumitat li dik l-informazzjoni ma tkunx tista' tiġi żvelata jew –

(i) għaliex tkun informazzjoni sensittiva (kif imfissra fil-paragrafu din l-Iskeda) li, fil-fehma tiegħu, ma għandhiex tingħata skont l-inċiż (a) ta' qabel dan; jew

(ii) (ii) għaliex il-Prim Ministru ikun stabbilixxa li dik l-informazzjoni ma għandhiex tiġi żvelata.

(2) Il-fatt li xi informazzjoni partikolari tkun informazzjoni sensittiva ma għandux iwaqqaf l-iżvelar tagħha skont l-inċiż (a) tas-sub-paragrafu (1) ta' dan il-paragrafu jekk il-kap tas-Servizz ta' Sigurtà iqis li ma jkunx hemm periklu jekk jiżvelaha.

(3) Dik l-informazzjoni li ma tkunx ġiet hekk żvelata lill-Kumitat ta' Sigurtà minħabba fir-raġuni speċifikata fis-subinċiż (i) tal-inċiż (b) tas-sub-paragrafu (1) ta' dan il-paragrafu għandha tiġi żvelata lil dak il-Kumitat jekk il-Prim Ministru ikun tal-fehma li jkun fl-interess pubbliku li dan isir.

(4) Il-Prim Ministru ma għandu jiddetermina xejn skont is-subinċiż (ii) tal-inċiż(b) tas-sub-paragrafu (1) ta' dan il-paragrafu dwar dik l-informazzjoni fuq il-bażi tas-sigurtà nazzjonali biss u, bla ħsara għal dak, huwa ma għandux hekk jiddetermina kemm-il darba ma jkunx jidhirlu li l-informazzjoni tkun ta' natura li, li kieku kellhom jitolbuh iġibha quddiem Kumitat Magħżul tal-Kamra tad-Deputati, kien jikkonsidra li tkun ħaġa sew li ma jġibhiex.

(5) L-iżvelar ta' informazzjoni fil-Kumitat ta' Sigurtà skont id-disposizzjonijiet ta' qabel ta' dan il-paragrafu għandu jitqies għall-għanijiet ta' dan l-Att bħala meħtieġ għat-twettiq sew tal-funzjonijiet tas-Servizz ta' Sigurtà."

75. *Il-Qorti tfakkar li l-liġi toħloq il-figura tal-Kummissjunarju propju bħal garanzija biex ma jsirux abbużi. Di fatti artikoli 12 u 13 jistabilixxu s-segwenti:*

"12.(3) (a) B'żieda mal-funzjonijiet lilu mogħtija bid-disposizzjonijiet sussegwenti ta' dan l-Att, il-Kummissjunarju għandu jistħarreġ il-mod kif il-Ministru jkun qed iwettaq is-setgħat li għandu bl-artikoli minn 6 sa 10.

(b) Fit-twettiq tal-funzjonijiet tiegħu skont dan l-Att, il-Kummissjunarju għandu jaġixxi skont il-ġudizzju individwali tiegħu u ma jkun suġġett għad-direzzjoni jew il-kontroll ta' ebda persuna jew awtorità oħra u ma jkun sindakabbli minn ebda qorti."

U

"13.(1) Il-Kummissjunarju għandu wkoll jinvestiga ilmenti dwar is-Servizz ta' Sigurtà bil-mod speċifikat fl-Iskeda 1 li tinsabma' dan l-Att.

(2) Id-deċiżjonijiet tal-Kummissjunarju skont l-Iskeda 1 li tinsab ma' dan l-Att ma għandhom ikunu appellabbli jew sindakabbli minn ebda qorti."

76. *B'dana kollu l-liġi ma jidhirx li tipprovdi l-għodda tajba biex tassisti lill-Kummissjunarju fil-qadi ta' dmirijietu. Jibda biex jingħad li l-uniku artikolu li jiddisponi dwar l-obbligi tiegħu b'ebda mod ma jobbligah li qabel jgħaddi informazzjoni għandu tal-inqas jikkonsulta tiegħu. Il-ħatra ta' Imħallef fil-kariga ta' Kummissjunarju hija propju meħtieġa biex ikun hemm persuna imħarrġa fil-liġi u allura taċċerta li din qed tkun imħarsa. Din il-Qorti ma tistax tara kif il-Kummissjunarju jista' jissorvelja lill-Ministru jekk ma jkunx jaf qabel x'inhu għaddej.*

77. *Il-liġi taħseb biss għal rimedji ex post facto. Il-Kummissjunarju bħal donnu jidħol fix-xena meta jsirlu ilment. Meta jista' jkun l-għasfur ikun tar. Fost oħrajn għandu jinvestiga jekk "mandat ikunx inħareġ taħt l-artikolu 6 għar-rigward tal-proprjetà jew tal-komunikazzjonijiet relattivi". Għaliex għandu jkun jaf wara u mhux qabel meta l-kwistjoni ta' esistenza ta' mandat hija konsiderazzjoni oġġettiva.*

78. *Li kieku l-liġi kienet tipprovdi għal dan ix-xorta ta' mekkaniżmu preventiv, dak li ġie anke ċensurat mill-Qorti tal-Appell inkonnessjoni mal-proċeduri odjerni u issa anke mill-Qorti tal-Appell Kriminali ma kienx jiġri.*

79. *Il-Qorti tifhem, li hemm każijiet fejn l-urġenza ta' każ titlob anqas burokrazija. Di fatti anke l-istess liġi f'artikolu 8 tipprovdi hekk:*

"(1) Mandat ma għandux jinħareġ jew jiġi mibdul ħlief –

(a) bil-miktub mill-Ministru; jew

(b) <u>f'każ urġenti</u> meta l-Ministru ikun espressament awtorizza l-ħruġ tiegħu jew li jsir tibdil fih u dikjarazzjoni ta' dak il-fatt tiġi reġistrata fuqu, bil-miktub minn uffiċjal anzjan" (Emfażi ta' din il-Qorti).

80. *L-urġenza għall-ħruġ ta' mandat ta' interċettazzjonijiet telefoniċi minħabba s-suspetti ta' min ikkommetta assassinju. L-urġenza hija biss aċċettata biex jinħareġ mandat ex-novo u mhux biex tintuża informazzjoni li tkun ittieħdet bis-saħħa ta' mandat preċedenti u li di piu' ma kellux x'jaqsam mal-materja taħt investigazzjoni.*

81. *Huwa minnu li kull min iħossu aggravat minn xi aġir tas-Servizz Sigriet jista' jekk irid iressaq ilment quddiem il-Kummissjunarju. Huwa minnu ukoll li l-Kummissjunarju għandu l-fakulta' li jikkumpensa u anke jordna l-qirda ta' materjal li jkun inġabar. Imma dan ma hu ta' ebda faraġ, għaliex il-loġika ma għandhiex tkun ta' "imbaghad wara naraw". Il-liġi ma għandhiex biss tipprovdi għar-rimedju minħabba xi nuqqas, iżda għandha l-ewwel u qabel kollox tipprevjeni li jsir il-ksur. Ħafna drabi ebda rimedju ma jkun biżżejjed biex jirripristina ksur tad-dritt fundamentali. L-istaus quo ante huwa impossibli jinkiseb.*

***Il-Guides Lines tas-Sentenzi tal-ECHR** jispjegaw hekk:*

> *"In its case-law on secret measures of surveillance, the Court has developed the following minimum safeguards that should be set out in statute law in order to avoid abuses of power: the nature of the offences which may give rise to an interception order; a definition of the categories of people liable to have their telephones tapped; a limit on the duration of telephone tapping; <u>the procedure to be followed for examining, using and storing the data obtained; **the precautions to be taken when communicating the data to other parties**; and the circumstances in which recordings may or must be erased or the tapes destroyed</u> (see, inter alia, Huvig, cited above, p. 56, § 34; Amann, cited above, § 76; Valenzuela Contreras, cited above, pp. 1924-25, § 46; and Prado Bugallo v. Spain, no. 58496/00, § 30, 18 February 2003)." (Emfażi tal-Qorti).*

82. *Minn eżami tal-ligi nostrana, din il-Qorti tasal għall-konklużjoni li din hija nieqsa mill-elementi sottolinejati partikularment għall-mod kif tiġi kommunikata l-informazzjoni. Il-Każ li għandha quddiemha din il-Qorti huwa klassiku. Mhux biss ma kienx hemm mandat iżda l-Kummissjunarju ma jidhirx li kien jaf x'qiegħed jiġri.*

83. *Din il-Qorti tat ħarsa lejn kif inhi s-sitwazzjoni taħt liġijiet oħrajn fosthom dik Ingliża u dik Ġermaniża. Il-liġi Ingliża li tirregola din is-sitwazzjoni hija Investigatory Powers Act 2016 li tagħmel referenza għall-poteri li għandu l-Investigatory Commissioner. Naħseb ikun f'waqtu li l-leġislatur jirrivampa sewwa din il-liġi partikulari.*

84. *Għaldaqstant anke fir-rigward ta' dan l-aspett, il-Qorti qed terġa' issib li kien hemm ksur tad-dritt fundamentali tar-rikorrent kif imħares minn artikolu 8 tal-Konvenzjoni.*

85. *Kwantu jirrigwarda l-ilment li artikolu 18 tal-Kap 391 jilledi ukoll l-artikoli 6 u 8 tal-Konvenzjoni din il-Qorti tqis il-pronunzjament ta' dawn il-Qrati anke sa riċenti kif fuq spjegat. Aktar 'l fuq diġa' ġie rilevat li l-poter ta' dawn il-Qrati jibqa' intatt anke jekk liġi ordinarja teskludi l-ġurisdizzjoni tagħhom. Dan il-ħsieb għal darba oħra enunċjat minn dawn il-Qrati b'mod ċar u kristallin għall-aħħar meta qalu hekk:*

> *"Il-qorti tifhem illi l-prinċipju ewlieni li għandu jirregola din il-vertenza essenzjalment huwa illi fi stat ta' dritt ma hemm ebda setgħa pubblika li ma hijiex ġejja mil-liġi, illi kull setgħa pubblika għalhekk għandha tiġi eżerċitata kif tgħid u trid il-liġi, u illi l-organu li huwa fdat mill-Kostituzzjoni bil-ġurisdizzjoni biex jara jekk il-liġi tħarsitx – u jekk setgħa ġietx effettivament eżerċitata kif tgħid u trid il-liġi jew le – hija l-qorti. Il-kelma ta' uffiċjal pubbliku li hu mexa kif trid il-liġi ma hijiex biżżejjed biex ixxejjen din il-ġurisdizzjoni tal-qorti u biex iċaħħad lill-individwu mill-jedd ta' aċċess għall-qorti – jedd garantit taħt il-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tadDrittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali.*

Għalhekk kull dispożizzjoni ta' liġi li tagħti setgħa pubblika għandha tinqara u tiftehemm fid-dawl ta' dan il-prinċipju kostituzzjonali u kull interpretazzjoni li tmur kontra dan il-prinċipju – fil-każ tallum, kull interpretazzjoni li żżomm lill-qorti milli tistħarreġ dwar jekk il-Kap tas-Servizz tas-Sigurtà kellux mandat jew, għax ma kellux mandat, mexiex bi ksur tal-liġi – hija jew interpretazzjoni ħażina jew inkella interpretazzjoni tajba ta' liġi antikostituzzjonali.

Billi l-preżunzjoni hija illi l-leġislatur ma jgħaddix liġijiet li jiksru l-Kostituzzjoni, il-qrati ordinarji għandhom dejjem ifittxu li jagħtu lil-liġi ordinarja interpretazzjoni konformi mal-Kostituzzjoni u, meta dan ma jkunx possibbli, għandhom jagħmlu referenza lill-qorti ta' kompetenza kostituzzjonali". (Ara ***Sentenza ta' l-1 ta' Marzu, 2011 fl-ismijiet Avukat Ġenerali -vs- Kap tas-Servizz tas-Sigurtà tal-Prim Awla Qorti Ċivili per Imħallef Giannino Caruana Demajo.****)*

86. *Din il-Qorti hija tal-fehma li dan it-tagħlim huwa ukoll applikabbli għall-artikolu 18 tal-Kap 391 liġijiet ta' Malta. Li kieku ma kienx għall-esistenza ta' dawn is-sentenzi din il-Qorti kien ikollha għalfejn tikkonsidra ukoll dan l-ilment. Għalhekk ma hux il-każ li l-ilment f'dan ir-rigward għandu jkun milqugħ.*

Leġittimi Kontraditturi

87. *Kwantu għall-konvenut Kap, ma hemm ebda dubbju li dan għandu interess dirett f'din il-Kawża u għalhekk għandu jwieġeb għat-talbiet rikorrenti.*

88. *Kwantu għall-konvenut Kummissarju, il-Qorti tagħmel referenza għal dak li xehed l-Ispettur Keith Arnaud. L-ewwel ma jgħid hu li s-Servizz tas-Sigurta' l-ewwel semmagħulu l-call u imbagħad talabhom kopja biex ikun jista' jsemmagħha lir-rikorrent waqt l-interrogatorju. Fil-fatt hekk għamel. (ara fol 249 tergo). Meta mistoqsi jekk indagax kienx hemm warrant hu wieġeb li ma kienx kompitu tiegħu jiċċekkja. Ma qagħadx jistaqsi jekk kienx hemm warrant anzi jgħid li nfurmawh li kien hemm warrant għalkemm lil din il-Qorti irrisultalha li ma kienx il-każ (ara a' fol 257). Fix-xhieda tiegħu l-Kummissarju tal-Pulizija kien qagħad idur mal-lewża. Jagħmilha ċara li l-uniku rapport li sar lis-Servizz tas-Sigurta' kien fl-20 ta' Frar 2017. Dan ifisser li l-kontrolli kellhom isiru mis-Servizz Sigriet u mhux mill-Kummissarju tal-Pulizija. Għalhekk il-Qorti ser tkun qegħdha tillibera lill-Kummissarju tal-Pulizija mill-osservanza tal-ġudizzju."*

L-Appelli u l-Fatti Sussegwenti

12. Wara s-sentenza kienu preżentati tliet appelli:

12.1. Ir-rikorrent ippreżenta appell fis-26 ta' Ottubru 2021 fejn iddikjara li ma jaqbilx fejn ġew miċħuda l-ilmenti tiegħu marbuta mal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni, ma jaqbilx għal kollox dwar ir-rimedju mogħti u lanqas ma jaqbel illi l-Kummissarju tal-Pulizija kellu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju;

12.2. B'rikors tal-appell ippreżentat fit-8 ta' Novembru 2021 l-intimat Kap tas-Servizz tas-Sigurtà ["KSS"] sostna illi, filwaqt li kienet meħtieġa s-sejħa fil-kawża tal-Avukat tal-Istat, ma qabilx fejn ġew miċħuda l-eċċezzjonijiet tiegħu u milqugħa t-talbiet tar-rikorrenti;

12.3. L-Avukat Ġenerali u l-Kummissarju tal-Pulizija appellaw b'rikors ippreżentat fil-15 ta' Novembru 2021. Huma wkoll jilmentaw minn dik il-parti tas-sentenza li laqgħet it-talbiet tar-rikorrenti. Bla ħsara għal hekk, jilmentaw ukoll li d-danni morali likwidati mill-Ewwel Qorti huma eċċessivi.

13. Il-partijiet wieġbu għall-appelli ta' xulxin.

14. Fl-4 ta' Mejju 2022 din il-Qorti tat provvediment b'referenza għat-tielet aggravju tal-appell tal-KSS[10] fejn, għar-raġunijiet hemm imfissra,

[10] Fejn sostna illi m'hemmx ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni għaliex kien hemm mandat maħruġ mill-Ministru responsabbli taħt l-Art. 6(2) tal-Kap. 391 u għaliex dak li sar kien skont il-liġi

ordnat lill-intimat KSS sabiex jippreżenta, f'*envelope* ssiġillat, il-mandat maħruġ mill-Ministru responsabbli għas-Servizz tas-Sigurtà fil-konfront tar-rikorrent, li skont l-istess Kap inħareġ fi Frar 2017; kull tibdil li seta' sar fil-mandat fil-perjodu li kien għadu fis-seħħ; u kwalsiasi proroga tiegħu.

15. B'nota ppreżentata fl-10 ta' Mejju 2022 il-KSS ippreżenta l-mandat.

16. B'digriet mogħti fit-18 ta' Lulju 2022, din il-Qorti ċaħdet it-talba tar-rikorrent sabiex tħassar id-digriet tal-4 ta' Mejju 2022.

17. Permezz ta' nota ppreżentata fid-19 ta' Ottubru 2022, l-intervenuti fil-kawża ddikjaraw:

> *"li l-mertu ta' dan l-appell illum huwa eżawriet billi l-proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali fl-ismijiet Republika ta' Malta v. George Degiorgio u Alfred Degiorgio, Att ta' Akkuża numru 07/2019 ġie konkluż nhar il-Ġimgħa 14 ta' Ottubru 2022 permezz ta' sentenza mogħtija mill-Onorabbli Qorti Kriminali wara l-ammissjoni tal-akkużati.*
>
> *Dan qiegħed jinġieb għall-attenzjoni ta' dina l-Onorabbli Qorti għaliex l-appell tar-rikorrenti huwa preċiżament biex jikseb minn dina l-Qorti 'l-isfilz mill-atti tal-proċeduri kriminali bħalissa pendenti fil-konfront ta' l-esponenti ta' kull prova miksuba illegalment u ta' kull prova miksuba bħala konsegwenza ta' kull prova miksuba illegalment'. B' hekk il-lanjanzi fir-rigward tan-nuqqasijiet jew le fl-allegat ġbir ta' provi minn interċezzjonijiet u kif dawn setaw allegatament ikollhom preġudizzju fuq ir-rikorrenti illum huma eżawriti u ipotetiċi."*

18. Fl-udjenza tal-24 ta' April 2023 saret trattazzjoni u l-appelli kienu differiti għas-sentenza.

Konsiderazzjonijiet.

Eċċezzjoni tar-rikorrent dwar l-appell interpost mill-Kummissarju tal-Pulizija

19. Fit-tweġiba tiegħu għall-appell tal-Avukat Ġenerali u tal-Kummissarju tal-Pulizija, ir-rikorrent jargumenta illi peress li l-Kummissarju tal-Pulizija kien liberat mill-osservanza tal-ġudizzju, m'għandux *locus standi* sabiex jappella mis-sentenza tal-Ewwel Qorti.

20. L-Ewwel Qorti ħelset lill-Kummissarju tal-Pulizija mill-osservanza tal-ġudizzju.

21. Li ma qalx ir-rikorrent hu li meta l-Kummissarju tal-Pulizija ppreżenta l-appell tiegħu flimkien mal-Avukat Ġenerali (15 ta' Novembru 2023), ir-rikorrent kien diġa' ppreżenta l-appell tiegħu (8 ta' Novembru 2023). Għalhekk il-kap tas-sentenza li ħeles lill-Kummissarju tal-Pulizija mill-osservanza tal-ġudizzju, ma kienx ġudikat.

22. Ovvjament jekk l-appell tar-rikorrent fir-rigward ta' dak il-kap tas-sentenza jiġi miċħud, jiġi li l-Kummissarju tal-Pulizija m'għadx għandu interess jinsisti fl-appell tiegħu. Għalkemm fir-realtà dan mhu ser jibdel

xejn għaliex l-appell tal-Kummissarju tal-Pulizija sar flimkien mal-Avukat Ġenerali u f'kull każ irid jiġi kkunsidrat.

L-allegata Nullità tas-Sentenza Appellata

23. Permezz tal-ewwel aggravju il-KSS jilmenta illi s-sentenza appellata hi nulla għaliex il-ġudizzju mhuwiex integru billi, wara li daħal fis-seħħ l-Att dwar l-Avukat tal-Istat, li vesta f'dan tal-aħħar ir-rappreżentanza ġudizzjarja tal-Gvern, l-Avukat Ġenerali baqa' jwieġeb biss għal dawk l-ilmenti li jirreferu għalih fil-vesti tiegħu ta' prosekutur. Kien l-Avukat tal-Istat li kellu jwieġeb għall-ilmenti relatati mal-Kap. 391, u baqa' ma kienx parti fil-kawża. Il-KSS kompla li l-Avukat tal-Istat ma jistax jissejjaħ fl-istadju tal-appell (Art. 961 tal-Kap.12). Għalhekk isostni li f'dan l-istadju l-Qorti tista' biss tħassar is-sentenza appellata u tirrinvija l-atti lura lill-Ewwel Qorti sabiex tkun tista' ssir dik il-kjamata fil-kawża (u f'dan is-sens jirreferi għas-sentenza fl-ismijiet Partit Nazzjonalista vs. Kummissjoni Elettorali et deċiża fid-29 ta' Mejju 2015.) B'referenza għall-paragrafu 28 tas-sentenza appena ċitata, jgħid ukoll illi mhux ta' xkiel għal dan l-aggravju l-fatt li qed jitqajjem biss f'dan l-istadju.

24. Ir-rikorrent wieġeb[11] illi biex eċċezzjoni ta' nullità tirnexxi trid bilfors taqa' taħt waħda miċ-ċirkostanzi kontemplati fl-Artikolu 789(1) tal-Kap.

[11] Fol. 768 *et seq*

12, li mhuwiex hawn il-każ. Jgħid imbagħad li l-Att dwar l-Avukat tal-Istat ilu li daħal fis-seħħ mit-18 ta' Diċembru 2019 u għalhekk il-KSS kellu biżżejjed ċans, jekk ried, li jqajjem l-allegat nuqqas ta' integrità tal-ġudizzju qabel l-għoti tas-sentenza appellata, mhux qagħad jistenna li din tingħata biex jissolleva n-nullità tagħha f'aggravju b' forma ta' eċċezzjoni ulterjuri fl-appell. Jgħid li f'kull każ u fil-mertu, mhuwiex minnu li l-ġudizzju li kien integru meta nfetħet il-kawża ma baqax integru bid-dħul fis-seħħ tal-Att dwar l-Avukat tal-Istat. Il-ġudizzju iżda baqa' integru bis-saħħa tal-Avviż Legali 329 tal-2009. Jgħid finalment mhuwiex mifhum x'interess ġuridiku għandu l-KSS li jqajjem tali eċċezzjoni billi l-istess ma tolqot bl-ebda mod il-pożizzjoni tiegħu f'din il-kawża.

25. Mhux kontestat li meta ġiet preżentata l-kawża (9 ta' Ottubru 2019), ma kien hemm l-ebda nuqqas ta' integrità fil-ġudizzju. Sa dak iż-żmien kien daħal biss fis-seħħ l-Artikolu 3(a), (b) u (ċ) tal-Att dwar l-Avukat tal-Istat (Kap. 603), li jirregola l-proċedura għall-ħatra ta' Avukat tal-Istat.[12] Għalhekk l-Avukat Ġenerali kien għadu jaqdi l-funzjoni kemm ta' prosekutur u kif ukoll ta' rappreżentant ġudizzjarju tal-Gvern skont l-Artikolu 181B tal-Kap. 12. Fil-fatt l-Avukat Ġenerali wieġeb għall-ilmenti kollha tar-rikorrent inkluż fil-meritu.

[12] A.L. 174 tal-2019

26. Imbagħad fit-18 ta' Diċembru 2019, daħlu fis-seħħ il-bqija tad-dispożizzjonijiet tal-Kap. 603, mhux inkluż l-Artikolu 31. L-Avviż Legali 329 tal-2019 fih dispożizzjoni tranżitorja:

> *"L-imsemmi bidu fis-seħħ għandu jkun soġġett għad-dispożizzjonijiet transitorji li ġejjin u għal dawk id-dispożizzjonijiet transitorji oħra hekk kif jista' jitqies meħtieġ minn żmien għal żmien u li jkun provdut għalihom b'avviż ulterjuri:*
>
> *(1) In segwitu għall-emendi għall-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili magħmula bit-Taqsima III tal-Att dwar l-Avukat tal-Istat, l-atti u l-azzjonijiet ġudizzjarji li jkunu pendenti fid-data tal-bidu fis-seħħ provdut b'dan l-avviż u li jkunu nbdew minn jew kontra l-Avukat Ġenerali fil-kapaċità rappreżentattiva tiegħu tal-Gvern skont l-artikolu 181B tal-imsemmi Kodiċi u li ma jkunux għadhom saru res judicata jew li dwarhom ikun ingħata avviż lill-Avukat Ġenerali permezz ta' att ġudizzjarju, inkluż att ġudizzjarju preżentat skont l-artikolu 460 tal-imsemmi Kodiċi għandhom jitkomplew minn jew kontra l-Avukat tal-Istat b'dan illi ebda formalità ma tkun meħtieġa u ebda difett jew nullità ma għandhom jirriżultaw minħabba l-imsemmija bidla jew minħabba kull ħaġa li tkun saret jew li tkun naqset milli ssir bħala konsegwenza tagħha;*
>
> *(2) Atti u azzjonijiet ġudizzjarji li jkunu pendenti fid-data tal-bidu fis-seħħ provdut b'dan l-avviż u li jkunu nbdew minn jew kontra l-Avukat Ġenerali dwar it-twettiq tal-funzjonijiet tal-uffiċċju tiegħu ħlief fil-funzjoni rappreżentattiva tiegħu tal-Gvern skont l-artikolu 181B tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili għandhom jitkomplew minn jew kontra l-Avukat Ġenerali li għal dan il-għan jista' jipprevalixxi ruħu mis-servizzi tal-Uffiċċju tal-Avukat tal-Istat."*

27. Irrispettivament minn dak li jipprovdi sub-inċiż (2), sub-inċiż (1) hu ċar. Minkejja l-bidla, l-ebda formalità mhi meħtieġa u f'kull każ ebda nullità ma tirriżulta minħabba kull ħaġa li *"… tkun naqset milli ssir"* minħabba l-bidla mill-Avukat Ġenerali għall-Avukat tal-Istat.

28. Mill-atti jirriżulta wkoll kif minnufih l-Avukat tal-Istat ipparteċipa fil-kawża tant li l-atti ġudizzjarji huma ffirmati minnu.

29. Għaldaqstant, tiċħad l-aggravju.

Aggravju dwar nuqqas ta' eżawriment ta' rimedji ordinarji mir-rikorrent.

30. Permezz tat-tieni aggravju l-KSS jilmenta illi fil-kuntest tal-allegata vjolazzjoni taħt l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni, l-eċċezzjoni ta' nuqqas ta' rimedji ordinarji kellha tiġi milqugħa. Dan għaliex, sa fejn ir-rikorrent allega li l-interċezzjonijiet in kwisjtoni saru b'mod illegali, huwa seta ressaq ilment quddiem il-Kummissjunarju maħtur taħt l-att a tenur tal-Artikolu 13, li għandu s-setgħa li jagħti ordnijiet kif ukoll jirrevola mandati li jkunu jidrulu li ma sarux skont il-liġi, u jista' saħansitra jirrakkomanda l-għoti ta' kumpens.

31. Huwa minnu li l-Artikolu 13 u Skeda 1 tal-Kap. 391 jagħtu l-fakultà lill-kull min iħossu aggravat b'xi għemil li jaħseb li s-Servizz tas-Sigurtà jkun għamel għar-rigward tiegħu jista' jressaq ilment quddiem Kummissjunarju li għandu l-poter jinvestiga. Skont dawk id-dispożizzjonijiet, fejn il-Kummissjunarju jistabbilixxi illi s-Servizz tas-Sigurtà jew il-Ministru għalhekk ma kellhomx raġunijiet suffiċjenti li jaġixxu bil-mod li jkunu aġixxew bih, huwa:

i. <u>għandu</u> javża lil min jagħmel l-ilment li kellu riżultanzi favur tiegħu u jagħmel rapport dwar ir-riżultanzi tiegħu lill-Prim Ministru[13]; u

ii. <u>jista'</u> jagħmel xi jew kull waħda minn dawn l-affarijiet li ġejjin, jiġifieri:

> *"(a) jordna li l-ksib u l-għoti ta' informazzjoni dwar min iressaq l-ilment jew, skont il-każ, it-tmexxija ta' attivitajiet oħra fir-rigward tiegħu jew ta' kull proprjetà tiegħu għandhom jintemmu u li kull dokumentazzjoni li tirrigwarda dik l-informazzjoni li tkun ġiet hekk miksuba jew mogħtija jew kull attività oħra bħal dik għandha tinqered;*
>
> *(b) jirrevoka kull mandat jew awtorizzazzjoni li l-Kummissjunarju jirriżultalu li jkunu inħarġu, iġġeddu, ingħataw jew ġew modifikatib'mod mhux sew u li huwa jqis li għandhom jitneħħew;*
>
> *(ċ) jirrakkomanda lill-Prim Ministru li min ikun ressaq l-ilment għandu jingħata dak l-ammont b'kumpens li huwa jista' jistabbilixxi."*

32. F'dan il-każ, ir-rikorrent sar jaf bl-għemil tas-Servizz tas-Sigurtà waqt l-interrogazzjoni li saritlu mill-pulizija li kienu qegħdin jinvestigaw l-omiċidju ta' Daphne Caruana Galizia. Dakinhar issemmaw *recordings* ta' telefonati li għamel dakinhar tal-omiċidju. *Recordings* li saret ukoll referenza għalihom fix-xhieda li ta s-Supretendent Arnaud quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti Inkwirenti, u dwar liema sar rappurtaġġ ampju fil-*media*.

33. F'din il-kawża l-attur talab għal dikjarazzjoni li ċ-ċirkostanzi fuq imsemmija u wkoll il-Kap. 391 innifsu, wasslu għall-ksur tad-drittijiet fundamentali tiegħu protetti bl-Artikolu 6 u 8 tal-Konvenzjoni, u għalhekk,

[13] Paragrafu 4 tal-Iskeda

inter alia talab '*l-isfilz mill-atti tal-proċeduri kriminali bħalissa pendenti fil-konfront ta' l-esponent ta' kull prova miksuba illegalment u ta' kull prova miksuba bħala konsegwenza ta' kull prova miksuba illegalment'.*

34. F'kull każ l-Ewwel Qorti għażlet li tikkunsidra l-każ fil-meritu u tat raġunijiet ċari għalfejn kienet ser tikkunsidra u tiddeċiedi dwar il-meritu. Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili *"tista', jekk tqis li jkun desiderabbli li hekk tagħmel, tirrifjuta li teżerċita s-setgħat tagħha … f'kull każ meta tkun sodisfatta li mezzi xierqa ta' rimedju għall-ksur allegat huma jew kienu disponibbli … skont xi liġi oħra"*. Huwa għalhekk imħolli fid-diskrezzjoni tal-Prim'Awla – dejjem fil-parametri stabiliti fil-ġurisprudenza – li tagħżel *"li teżerċita s-setgħat tagħha"* wkoll meta min iressaq l-ilment ikollu jew kellu mezzi oħra ta' rimedju, u meta l-Prim'Awla tagħżel li tinqeda bis-setgħat kostituzzjonali tagħha l-Qorti Kostituzzjonali bħala regola ma tiddisturbax dik l-għażla ħlief meta tkun manifestament ħażina jew meta hekk ikun meħtieġ biex il-proċeduri kostituzzjonali ma jiġux trivjalizzati.

35. Madankollu, il-Qorti tifhem ukoll illi fiċ-ċirkostanzi tal-każ tal-lum ikun aktar xieraq illi l-aggravju dwar rimedju ordinarju ma jintlaqax, u illi l-appell jinstema' wkoll fil-meritu, partikolarment għax ma jkunx għaqli illi sentenza li ssib ksur ta' drittijiet tkun tħassret mhux għal raġunijiet ta' meritu iżda minħabba punt proċedurali, b'mod illi d-deċiżjoni li sabet ksur ta' drittijiet tibqa' mdendla, biex ngħidu hekk. Ladarba ġà hemm deċiżjoni ġudizzjarja li toħloq għallinqas dubju prima facie li kien hemm ksur ta' drittijiet, ikun aktar għaqli li dak id-dubju jew jiġi konfermat jew jitneħħa.

36. Għal dawn ir-raġunijiet tiċħad l-aggravju.

<u>L-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni - Id-Dritt għar-Rispett tal-Ħajja Privata u tal-Familja</u>

37. It-<u>tielet aggravju</u> tal-KSS huwa dwar dik il-parti tas-sentenza appellata fejn l-Ewwel Qorti sabet illi l-interċettazzjonijiet saru bi ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni:

37.1. L-ewwel aggravju hu minn dik il-parti tas-sentenza appellata fejn l-Ewwel Qorti waslet għall-konklużjoni illi saru bi ksur tal-liġi għaliex ma saritx il-prova li saru b'mandat skont il-liġi. Jilmenta li kien fid-dmir tal-Ewwel Qorti illi tordna l-preżentata tal-istess u li huwa lest li jwettaq u jottempora ruħu ma' ordni bħal dik anke f'dan l-istadju tal-proċeduri.

37.2. Imbagħad u f'kull każ, l-Ewwel Qorti ma kellhiex issib vjolazzjoni tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni u għamlet żball ta' dritt meta qieset bħala rregolari dawk l-interċettazzjonijiet li saru għal skop differenti minn dak li għalih inħareġ il-mandat. Isostni li l-Kap. 391 imkien ma jgħid li użu ta' interċettazzjoni għandu jkun ċirkoskritt għall-materja li dwarha jkun intalab u nħareġ il-mandat. Jinsisti li huwa biżżejjed illi l-interċettazzjoni tkun awtorizzata b'mandat biex tirrendi kull tagħrif hekk

ottenut skont il-liġi. Per konsegwenza, jisħaq li, kuntrarjament għal dak deċiż mill-Ewwel Qorti, m'hemmx ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni.

38. L-ewwel aggravju tal-Avukat Ġenerali u tal-Kummissarju tal-Pulizija jitratta l-istess ilment.

39. Kif rajna fl-4 ta' Mejju 2022 din il-Qorti tat digriet li bih ordnat lill-KSS sabiex jippreżenta f'*envelope* siġillat il-mandat maħruġ mill-Ministru responsabbli għas-Servizz tas-Sigurtà fil-konfront tar-rikorrent, kull tibdil li seta' sar fil-mandat fil-perjodu li kien għadu fis-seħħ, u kwalsiasi proroga tiegħu, u l-KSS ikkonforma ruħu mad-digriet surriferit b' nota ppreżentata fl-10 ta' Mejju 2022.

40. B' hekk il-Qorti hija llum f'pożizzjoni li tivverifika l-mandat rilevanti fil-qafas tal-Kap. 391. Partikolarment rilevanti huma s-segwenti artikoli:

> *"6. (1) Ebda dħul fi, jew interferenza ma' proprjetà ma tkun kontra l-liġi jekk dawn ikunu awtorizzati b'mandat maħruġ mill-Ministru bis-saħħa ta' dan l-artikolu.*
>
> *(2) Ebda interċettazzjoni ta' jew interferenza ma' komunikazzjonijiet fil-kors tat-trasmissjoni tagħhom bil-posta jew bil-mezz ta' sistema ta' radjokomunikazzjoni jew ta' telekomunikazzjoni jew b'kull mezz ieħor ma għandu jkun kontra l-liġi jekk dan jiġi awtorizzat b'mandat maħruġ mill-Ministru bis-saħħa ta' dan l-artikolu.*
>
> *(3) Il-Ministru jista', wara li ssirlu talba mis-Servizz ta'Sigurtà, joħroġ jew jibdel mandat bis-saħħa ta' dan l-artikolu li jkun jawtorizza li tittieħed kull azzjoni bħalma jkun hemm speċifikat fil-mandat dwar dik il-proprjetà li tkun hekk speċifikata jew dwar kull komunikazzjoni hekk speċifikata jekk il-Ministru –*

(a) iqis bħala li jkun meħtieġ li l-azzjoni jkollha tittieħed għar-raġuni li x'aktarx tkun ta' valur sostanzjali fl-assistenza li tingħata lis-Servizz fit-twettiq tal-funzjonijiet tiegħu skont dan l-Att; u

(b) ikun sodisfatt li dak li l-azzjoni tkun qiegħda tfittex litikseb ma jkunx jista' raġonevolment jinkiseb b'mezzi oħra; u

(ċ) ikun sodisfatt illi jkun hemm fis-seħħ arranġamenti sodisfaċenti skont dan l-Att għar-rigward tal-kxif ta' informazzjoni miksuba bis-saħħa ta' dan l-artikolu u li kull informazzjoni miksuba bis-saħħa tal-mandat tkun suġġetta għal dawk l-arranġamenti."

"7.(1) Bla ħsara għas-subartikolu (2), l-interċettazzjoni jew l-interferenza ta' komunikazzjoni meħtieġa b'mandat ikunu l-interċettazzjoni ta' jew l-interferenza ma' –

(a) dawk il-komunikazzjonijiet li jintbagħtu lil jew minn indirizz wieħed jew iktar indirizzi speċifikati fil-mandat, li jkun indirizz jew indirizzi li x'aktarx jintużaw għat-trasmissjoni ta' komunikazzjonijiet, lejn jew minn –

(i) persuna partikolari waħda speċifikata jew deskritta fil-mandat; jew

(ii) grupp singolu ta' fondi partikolari li jiġu hekk speċifikati jew deskritti; u

(b) dawk il-komunikazzjonijiet l-oħra (jekk ikun hemm) li jkunu meħtieġa li wieħed jinterċetta jew jinterferixxi magħhom sabiex ikun jista' jinterċetta jew jinterferixxi ma' komunikazzjonijiet li jinsabu fil-paragrafu (a).

(2) Is-subartikolu (1) ma japplikax għal mandat jekk –

(a) l-interċettazzjoni jew interferenza meħtieġa mill-mandat tkun l-interċettazzjoni jew l-interferenza, fil-kors tat-trasmissjoni tagħhom permezz ta' sistema ta' radjokomunikazzjoni jew ta' telekomunikazzjoni, ta'-

(i) komunikazzjonijiet esterni li jkunu deskritti fil-mandat; u

(ii) dawk il-komunikazzjonijiet l-oħra (jekk ikun hemm) li jkunu meħtieġa li wieħed jinterċetta jew jinterferixxi magħhom sabiex ikun jista' jinterċetta jew jinterferixxi ma' dawk il-komunikazzjonijiet esterni li jkunu hekk deskritti; u

(b) fiż-żmien meta jinħareġ il-mandat, il-Ministru joħroġ ċertifikat li fih jiċċertifika d-deskrizzjonijiet tal-informazzjoni li jkun qed iqis l-eżami tagħha bħala wieħed meħtieġ kif hemm imsemmi fl-artikolu 6(3)(a)."

"8. (1) Mandat ma għandux jinħareġ jew jiġi mibdul ħlief –

(a) bil-miktub mill-Ministru; jew

(b) f'każ urġenti meta l-Ministru ikun espressament awtorizza l-ħruġ tiegħu jew li jsir tibdil fih u dikjarazzjoni ta' dak il-fatt tiġi reġistrata fuqu, bil-miktub minn uffiċjal tal-Gvern anzjan.

(2) Kemm-il darba mandat ma jiġġeddidx skont ma hemm fis-subartikolu (3), dan għandu jtemm milli jibqa' jseħħ –

(a) jekk il-mandat kien inħareġ bil-miktub mill-Ministru, meta jintemmu sitt xhur li jkunu bdew għaddejjin fil-jum meta l-mandat ikun inħareġ; u

(b) f'kull każ ieħor, fi tmiem iż-żmien li jintemm mat-tieni jum tax-xogħol li jiġi wara dak il-jum.

(3) Mandat jista' jiġi mibdul f'kull ħin.

(4) Jekk f'xi żmien li jiġi qabel il-jum li fih mandat itemmm illi jkollu seħħ il-Ministru iqis li jkun meħtieġ li l-mandat għandu jibqa' jseħħ għal dak l-għan li jkun inħareġ dwaru, il-Ministru jista' joħroġ proroga bil-miktub li fiha jġedded dak il-mandat għal żmien sitt xhur oħra li jibdew għaddejjin minn dak il-jum.

(5) Il-Ministru għandu jħassar mandat jekk huwa jkun sodisfatt li dik l-azzjoni hekk awtorizzata b'dak il-mandat ma tkunx għadhameħtieġa.

(6) Fid-disposizzjonijiet ta' qabel ta' dan l-artikolu "mandat"tfisser mandat skont ma hemm fl-artikolu 6."

41. Illum jirriżulta mill-atti illi l-mandat sabiex jiġu nterċettati l-komunikazzjonijiet telefoniċi tar-rikorrent inħareġ mill-Ministru nnifsu fl-20 ta' Frar 2017 għall-perjodu ta' sitt xhur. Imbagħad fid-29 ta' Marzu 2017 inħareġ addendum għal dak il-mandat li fih jissemmew in-numru tat-telefon, oġġett tal-mandat oriġinali u numru ta' telefon ieħor, għall-perjodu ta' sitt xhur. Mandat li qabel skada kien prorogat fis-17 ta' Awwissu 2017, kif jipprovdi l-Artikolu 8(4) tal-istess liġi għal perjodu ta' sitt xhur oħra. Dan

dejjem taħt il-firma u awtorità tal-Ministru responsabbli għas-Servizz tas-Sigurtà. Wara li tressqet din il-prova ġdida, ir-rikorrent fl-ebda ħin ma kkontesta dawk il-provi jew għamel xi argument li bih jista' jikkonvinċi lil din il-Qorti li l-mandat ma nħariġx skont il-liġi.

42. L-Ewwel Qorti qalet li mill-provi li tressqu ma rriżultax li meta nħareġ il-mandat, *"34….. l-pulizija kienet diġa' kellha indizji li r-rikorrent kien qed jippjana li jikkommetti dan ir-reat"*. Is-Supretendent Arnaud xehed li kien hu stess li, fl-20 Frar tal-2017 talab lis-Servizz tas-Sigurtà jagħmel *monitoring* tar-rikorrent in konnessjoni ma' investigazzjonijiet oħra.[14] Aktar 'l quddiem iżid ukoll illi:

> *"kellna każijiet oħrajn fejn is-Sur Degiorgio, it-tnejn li huma l-aħwa, kienu iva suspettati f'każijiet oħrajn li huma omiċidju li jinvolvu wkoll bombi jew sparaturi. U allura ahna kellna, ġieli kellna isma' każi, meta jkollok każi hekk tiċċekkja fuqhom ukoll."*[15]

43. L-Ewwel Qorti qalet li jista' jkun hemm żewġ sitwazzjonijiet differenti ta' irregolarità, u ċjoè fejn ma jkunx inħareġ mandat u wkoll fejn il-mandat ma jkunx inħareġ għall-iskop li jkun inħareġ.

44. Il-mandat in kwistjoni mkien ma jsemmi li nħareġ b'referenza għall-investigazzjoni dwar reati partikolari li r-rikorrent kien suspettat li wettaq. Il-mandat awtorizza l-interċettazzjoni ta' telefonati li jsiru fuq żewġ numri ta' mowbajls, *inter alia,* dak li jissemma f'paġna 2 u 3 tar-rikors promutur.

[14] Fol. 251 *overleaf* - 252
[15] Fol. 248 *overleaf*

45. L-omiċidju ta' Daphne Caruana Galizia seħħ fis-16 ta' Ottubru 2017, fi żmien meta l-mandat kien għadu fis-seħħ. Il-provi ma jurux li meta nħareġ il-mandat l-awtoritajiet kellhom xi tagħrif li r-rikorrent kien qiegħed jippjana l-qtil ta' Caruana Galizia.

46. Il-fatt li l-għan wara dawk l-interċettazzjonijiet ma sarux speċifikament b'rabta mal-omiċidju ta' Caruana Galizia, ma jfissirx li t-tagħrif li nġabar bis-saħħa tal-mandat kif prorogat ma setax jintuża bħala prova kontra r-rikorrent. Dan il-każ ma kienx jitratta xi reat minuri, iżda omiċidju li fih innifsu hu reat gravi. Reat tant serju u kien fl-interess ġenerali li jissolva. Dan iktar u iktar meta tikkunsidra li r-rikorrent kien qiegħed jiġi investigat in konnessjoni ma' reati oħra serji u l-mandat kien jolqot direttament lilu.

47. Kwantu għall-każ ta' <u>Roman Zakharov v. Russia</u> [GC] li saret referenza għalih fis-sentenza appellata (ara pargrafu 35), kulma qalet il-QEDB kien:

> *"260. Turning now to the authorisation authority's scope of review, the Court reiterates that it must be capable of verifying the existence of a reasonable suspicion against the person concerned, in particular, whether there are factual indications for suspecting that person of planning, committing or having committed criminal acts or other acts that may give rise to secret surveillance measures, such as, for example, acts endangering national security. It must also ascertain whether the requested interception meets the requirement of "necessity in a democratic society", as provided by Article 8 § 2 of the Convention, including whether it is proportionate to the legitimate aims pursued, by verifying, for example, whether it is possible to achieve*

the aims by less restrictive means (see Klass and Others, cited above, § 51; Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev, cited above, §§ 79-80; Iordachi and Others, cited above, § 51; and Kennedy, cited above, §§ 31-32).”

48. Il-provi juru biċ-ċar li r-rikorrent kien persuna magħruf mal-pulizija u kien hemm suspett li kellu x’jaqsam f’sensiela ta’ reati serji ħafna. Fatt mhux kontestat u wisq inqas ma tressqu xi provi li s-suspetti kienu fiergħa.

49. F’dan is-sens, tilqa’ t-tielet aggravju tal-KSS u l-ewwel aggravju tal-Avukat Ġenerali u tal-Kummissarju tal-Pulizija.

50. Stabbilit li l-interċettazzjonijiet in kwistjoni kienu f’dan il-każ skont il-Kap. 391, jifdal l-ilment fir-raba’ aggravju tal-KSS u fit-tieni aggravju tal-Avukat Ġenerali u tal-Kummissarju tal-Pulizija. Isostnu illi, kuntrarjament għal dak deċiż mill-Ewwel Qorti, l-Att dwar is-Servizzi tas-Sigurtà ma jivvjolax l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni.

51. L-ilmenti tar-rikorrent f’dan ir-rigward kienu:

(i) li l-Kap. 391 ma fih ebda salvagwardja kontra abbuż da parti tal-intimati jew min minnhom, peress li l-liġi b’ebda mod ma tissuġġetta l-aġir tal-intimati għall-iskrutinju ġudizzjarju minn qabel ma issir interċettazzjoni u għalhekk ifalli t-test tal-“*quality of law, requiring it to be compatible with the rule of law*”; u

(ii) li l-Artikolu 18 tal-Kap. 391 jeskludi kull rikors lejn il-Qrati biex jiġi determinat jekk tkunx saret interċettazzjoni illegali jew jekk kienx hemm mandat skond il-liġi sabiex isiru l-interċettazzjonijiet.

52. Kuntarjament għal dak li fehem il-KSS fl-appell tiegħu, l-Ewwel Qorti ċaħdet it-tieni ilment (ara paragrafi 85-86 tas-sentenza appellata).

53. Min-naħa l-oħra fir-rigward tal-ewwel ilment l-Ewwel Qorti kkonkludiet li minkejja li l-liġi ħolqot il-figura tal-Kummissjunarju bħala garanzija biex ma jsirux abbużi, l-istess liġi:

(i) taħseb biss għal rimedji *ex post facto*;

(ii) hija nieqsa minn poċedura li għandha tiġi segwita għall-eżami, użu u ħażna tad-*data* ottjenuta, minn prekawzjonijiet li għandhom jittieħdu meta tiġi kkomunikata dik l-informazzjoni lil terzi u ċ-ċirkostanzi meta dawk ir-reġistrazjonijiet jistgħu jew għandhom jiġu kkanċellati jew meqruda;

(iii) ma tipprovdix għodda tajba sabiex tassisti lill-Kummissjunarju fil-qadi ta' dmirijietu.

54. L-Art. 8 tal-Konvenzjoni jipprovdi:

> *"1. Everyone has the right to respect for his private.... life,... and his correspondence.*
>
> *2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others."*

55. L-Ewwel Qorti f'paragrafi 72 sa 84 tas-sentenza għamlet konsiderazzjonijet ferm validi u rilevanti dwar l-Att dwar is-Servizz tas-Sigurtà (Kap. 391). L-Art. 3(2) tal-Kap. 391 jagħmilha ċara li l-funzjoni tas-Servizz hu li jipproteġi s-sigurtà nazzjonali, b'mod partikolari *inter alia* theddid mill-kriminalità organizzata. Hekk ukoll għandu jaġixxi fl-interess *"(a) tal-benesseri ekonomiku ta' Malta"* u *"(b) tas-sigurta pubblika in partikolari, il-prevenzjoni jew kxif ta' delitt gravi"*. Ovvjament fejn il-poter tal-eżekuttiv hu eżerċitat fis-sigriet, ir-riskji tal-abbuż jiżdiedu. Wieħed irid jiftakar ukoll li l-kap tas-Servizz hu nominat mill-Prim Ministru, u l-mandati fosthom ta' interċettazzjoni, jinħarġu mill-Ministru responsabbli għas-Servizz tas-Sigurtà. Saħansitra l-Ministru għandu wkoll il-poter li jipproroga l-mandat, kif ukoll li jħassar mandat. Apparti minn dan, il-liġi mhijiex tipprovdi għal xi skrutinju ta' awtorità indipendenti mill-eżekuttiv fl-istadju tal-ħruġ u meta jkun fis-seħħ il-mandat. Għalhekk m'hemmx awtorità li tagħmel skrutinju dwar il-proporzjonalità tal-użu ta' miżuri ta' sorveljanza sigrieta. Li eżerċizzji jsiru *ex post facto* ma jneħħix il-perikolu li fl-istadju tal-ħruġ u meta tkun qiegħda ssir is-sorveljanza, ikun hemm abbuż.

56. Hu veru li skont Art. 12(3) il-Kummissjunarju, persuna li kellha l-kariga ta' mħallef fil-qrati superjuri, *"….. għandu jistħarreġ il-mod kif il-Ministru jkun qed iwettaq is-setgħat li għandu bl-artikoli 6 sa 10"*. Dan jinkludi mandati ta' interċettazzjoni. Madankollu, hu jrid jirrapporta lill-Prim Ministru u mill-att ma jirriżultax li għandu xi poter ta' deċiżjoni sakemm ma jsirx ilment mill-persuna kkonċernata dwar is-Servizz ta' Sigurtà. Lanqas ma jirriżulta li b'xi mod ikun involut fil-proċess għall-ħruġ tal-mandat u matul il-perjodu li matulu jkun fis-seħħ. Kif sewwa qalet l-Ewwel Qorti hemm il-ħtieġa li l-leġislatur jirrevedi sew l-Att biex jiġi aċċertat li jkun konformi mad-dettami tal-Art. 8 tal-Konvenzjoni. Hekk ukoll jiġi garantit li ma jkunx hemm periklu li x-xogħol li jsir biex jipproteġi s-sigurtà nazzjonali jisfuma kollu fix-xejn billi l-provi li jkunu nġabru ma jkunux jistgħu jintużaw f'proċeduri kriminali.

57. Madankollu, fil-każ tal-lum m'hemm l-ebda prova li seħħ xi abbuż ta' poter meta nħareġ il-mandat u nżamm fis-seħħ għall-perjodu stipulat mil-liġi. Wieħed irid jiftakar li l-ordni li nħarġet fil-konfront tal-attur kienet minħabba theddid mill-kriminalità organizzata b'referenza għal sensiela ta' bombi li saru f'Malta. Organizazzjonijiet li jaħdmu *underground* u li mhu faċli xejn li tiġbor il-provi dwarhom. L-interċettazzjoni ta' komunikazzjoni hi waħda mill-modi l-iktar effettivi kif min hu responsabbli mis-sigurtà tal-pajjiż, jinfiltra dawn l-organizazzjonijiet perikolużi. Wieħed

irid jiftakar ukoll li l-attur kien persuna magħrufa sew mal-pulizija. Hu ovvju li meta jiġi biex jinħareġ u jkun fis-seħħ mandat ta' din ix-xorta, is-suspettat ma jistax jiġi infurmat. Inoltre, mid-data tas-sentenza appellata kien hemm żvilupp importanti ħafna. Ir-rikorrent ammetta l-akkużi u l-Qorti Kriminali kkundannatu 40 sena priġunerija għall-omiċidju ta' Caruana Galizia. Għalkemm appella, il-Qorti tal-Appell Kriminali ċaħdet l-appell u s-sentenza hi ġudikat.

58. Il-Qorti tosserva wkoll li kif waqt l-interrogazzjoni li saritlu fis-sena 2017 ir-rikorrent sar jaf li kienet qiegħda isir interċettazzjoni ta' żewġ mowbajls tiegħu, ma jirriżultax li ressaq xi ilment lill-Kummissjunarju skont il-Kap. 391[16].

59. Il-liġi in kwistjoni tagħti lill-Kummissjunarju l-poteri illi jinvestiga:

> *"(a) jekk is-Servizz ta' Sigurtà jkunx kiseb jew ipprovda informazzjoni jew wettaq xi attivitajiet oħra għar-rigward tal-azzjonijiet jew intenzjonijiet ta' min ikun ressaq l-ilment; u*
>
> *(b) jekk dan ikun ġara, jekk is-Servizz ta' Sigurtà kellux raġunijiet suffiċjenti li jaġixxi bil-mod li jkun aġixxa bih."* (para. 2 Skeda 1)

U kif ukoll:

> *"a) jekk mandat ikunx inħareġ taħt l-artikolu 6 għar-rigward tal-proprjetàjew tal-komunikazzjonijiet relattivi; jew*
>
> *(b) jekk tkunx ingħatat awtorizzazzjoni taħt l-artikolu 9 sabiex dak l-attikun jista' jsir."* (para. 3(1) Skeda 1)

[16] Ara b'mod partikolari l-Artikolu 13 u l-iSkeda 1

60. Meta mbagħad jirriżultalu li jkun inħareġ mandat jew tkun ingħatat awtorizzazzjoni, huwa għandu jistabbilixxi jekk il-Ministru kienx qiegħed jaġixxi sew fil-ħruġ jew fit-tiġdid tal-mandat jew, skont il-każ, fl-għoti jew fit-tiġdid tal-awtorizzazzjoni (para. 3(2) Skeda 1) u, sussegwentement, javża lil min għamel l-ilment jekk kellux riżultanzi favur tiegħu *o meno* (para 4 Skeda 1).

61. Il-Kummissjunarju jista' ukoll jinvestiga dwar jekk is-Servizz ta' Sigurtà jkunx b'xi mod ieħor aġixxa b'mod mhux raġonevoli għar-rigward ta' min ikun għamel l-ilment jew il-proprjetà tiegħu (para 5 Skeda 1).

62. Finalment imbgħad, fejn ir-riżultanzi jkunu favur min għamel l-ilment, il-Kummissjunarju:

> *"jista' jagħmel xi jew kull waħda minn dawn l-affarijiet li ġejjin, jiġifieri –*
>
> *(a) jordna li l-ksib u l-għoti ta' informazzjoni dwar min iressaq l-ilment jew, skont il-każ, it-tmexxija ta' attivitajiet oħra fir-rigward tiegħu jew ta' kull proprjetà tiegħu għandhom jintemmu u li kull dokumentazzjoni li tirrigwarda dik l-informazzjoni li tkun ġiet hekk miksuba jew mogħtija jew kull attività oħra bħal dik għandha tinqered;*
>
> *(b) jirrevoka kull mandat jew awtorizzazzjoni li l-Kummissjunarju jirriżultalu li jkunu inħarġu, iġġeddu, ingħataw jew ġew modifikati b'mod mhux sew u li huwa jqis li għandhom jitneħħew;*
>
> *(ċ) jirrakkomanda lill-Prim Ministru li min ikun ressaq l-ilment għandu jingħata dak l-ammont b'kumpens li huwa jista' jistabbilixxi."*

63. Magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet fil-każ partikolari li għandha quddiemha, din il-Qorti ma tistax tikkonkludi li r-rikorrent hu vittma ta' ksur tal-Art. 8 minħabba nuqqasijiet fil-liġi.

64. Konsegwentement, tilqa' ukoll ir-raba' aggravju tal-KSS u t-tieni aggravju tal-Avukat Ġenerali u tal-Kummissarju tal-Pulizija.

L-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni - Id-Dritt għal Smigħ Xieraq

65. L-allegat ksur tad-dritt għal smigħ xieraq huwa l-meritu tal-appell tar-rikorrent. Permezz tal-ewwel aggravju tiegħu jilmenta illi l-Ewwel Qorti kellha tilqa' l-ewwel talba wkoll b'referenza għall-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni;

> *"... L-ewwel Qorti ma laqgħatx din il-parti ta' l-ewwel talba ta' l-esponenti. L-ewwel Onorabbli Qorti irraġunat f' paragrafi 41 u 42 tas-sentenza appellata illi bl-isfilz illi ġie ordnat mill-Onorabbli Qorti ta' l-Appell Kriminali fit-22 ta' Settembru, 2021 fis-sentenza fl-ismijiet* ***Ir-Repubblika ta' Malta v. George Degiorgio et*** *fir-rigward tax-xhieda mogħtija mis-Supretendent (allura Spettur) Keith Arnaud dwar l-allegati interċettazzjonijiet mertu ta' dan il-każ, l-esponenti bħal ingħata rimedju u l-ilmenti tiegħu ġew newtralizzati u għalhekk ma sabitx ksur ta' l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni;*
>
> *Illi l-esponenti ma jaqbilx ma' dan ir-raġunament billi l-fatti tal-każ juru illi l-ksur tal-jeddijiet fundamentali tiegħu kien laħaq seħħ ferm qabel ma ngħatat is-sentenza tal-Onorabbli Qorti tal-Appell Kriminali. Huwa tal-umli fehma illi s-sentenza tal-Onorabbli Qorti tal-Appell Kriminali turi bħala evidenti u bħal ma jirriżulta mis-sentenza appellata illi fl-investigazzjoni fil-konfront ta' l-esponenti, biex huwa ġie arrestat, biex huwa ġie nterrogat, biex huwa ġie mressaq il-Qorti, inżamm arrestat u ingħata d-digriet tal-prima' facie fil-konfront tiegħu kien hemm irregolaritajiet jew aħjar illegalitajiet minħabba allegati interċettazzjonijiet illi huma illegali."*

66. Il-provi juru li l-interċettazzjonijiet intużaw biss bħala *intelligence* u mhux bħala evidenza[17] (ara depożizzjoni tas-supretendent Arnaud).[18] Verżjoni mhux kontradetta. Għalhekk l-użu tal-interċettazzjonijiet kien wieħed marġinali fl-investigazzjoni tad-delitt tant illi ma saritx prova dwarhom fil-kumpilazzjoni.

67. Eventwalment, in-nuqqas ta' prova tar-*recordings* infushom wassal biex, b'sentenza mogħtija fit-22 ta' Settembru 2021, il-Qorti tal-Appell Kriminali sfilzat dik il-parti mix-xhieda tas-Supretendent Keith Arnaud li tirreferi għar-*recordings* in kwistjoni u ordnat lill-istess xhud biex ma jagħmel l-ebda referenza għat-*telephone tapping* u reġistrazzjoni tagħhom .

68. Minkejja dan ir-rikorrent għadu jinsisti bl-ilment għaliex il-*media* rrapurtat dwar hekk u allura, skontu, inħoloq *'pretrail prejudicial publicity* li naqret il-preżunzjoni tal-innoċenza tiegħu. Ilment li llum ġie eżawrit bl-ammissjoni tar-rikorrent għall-akkużi u kundanna għall-erbgħin sena ħabs u wara s-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali.

69. Għalhekk tiċħad l-aggravju.

---

[17] Fol. 258 *overleaf*
[18] Xhieda tal-Ispettur Arnaud a fol. 245 *et seq*

70. Permezz tat-tieni aggravju tiegħu, ir-rikorrent jilmenta ukoll illi l-Ewwel Qorti kellha tilqa' t-tieni talba anke b' referenza għall-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni. Jispjega li:

> *"Dan l-ilment huwa mmirat lejn il-fatt illi l-liġi applikabbli ossija l-Kap. 391 tal-Liġijiet ta' Malta ma tissuġġetta lil ħadd mill-intimati għal skrutinju ta' natura ġudizzjarja minn qabel ma ssir xi nterċettazzjoni, bħal per eżempju il-ħtieġa ta' awtorizzazzjoni u superviżjoni ġudizzjarja, u b'hekk ma fiha l-ebda salvagwardja kontra abbuż da parti tal-intimati jew min minnhom."*

71. Ilment li hu mingħajr bażi, ibda biex għaliex l-interċettazzjonijiet ma ntużawx fil-proċeduri kriminali li fihom eventwalment ir-rikorrent ammetta l-akkużi. Dwar dan l-ilment il-Qorti m'għandhiex x'iżżid.

72. Ir-rikorrent jilmenta wkoll illi l-Ewwel Qorti kellha ssib illi l-Artikolu 18 tal-Att dwar Servizz tas-Sigurtà (Kap. 391) huwa leżiv għall-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni (it-tielet aggravju). Art. 18 jitratta dwar xhieda li tirreferi għall-mandati li jkunu nħarġu taħt dik il-liġi.

73. Ir-rikorrent żgur li ma jistax jilmenta li minħabba Art. 18 tal-Kap. 391 ma kellux rimedju quddiem qorti, meta tikkunsidra dak li ordnat: (i) il-Qorti tal-Appell Kriminali li, fin-nuqqas ta' prova dwar il-mandat tal-KSS biex saru interċettazzjonijiet telefoniċi tar-rikorrent, ordnat l-isfilz tal-parti tax-xhieda tas-Supretendent Arnaud li jirreferu għalihom u ordnatlu biex ma' jagħmel ebda referenza għall-kwistjoni; u (ii) din il-Qorti, li sussegwentement ordnat l-eżibizzjoni tal-mandat in kwistjoni. Dan apparti li ma tressqux provi fil-kumpilazzjoni dwar hekk.

Għandux jirrispondi il-Kummissarju tal-Pulizija.

74. Ir-raba' aggravju tar-rikorrent huwa minn dik il-parti tas-sentenza appellata fejn il-Kummissarju tal-Pulizija ġie meħlus mill-osservanza tal-ġudizzju. Jinsisti li l-Kummissarju tħarrek tajjeb u li huwa wkoll għandu jwieġeb għaliex għandu leġittimità passiva f'din il-kawża. Jilmenta li kien kompitu tiegħu li jara li l-investigazzjoni saret b'mezzi legali. Wara kollox, il-mandat għalhekk inħareġ fuq talba tiegħu.

75. It-talba għall-ħruġ tal-mandat saret mill-pulizija. Però ma jirriżultax li kienet involuta fil-proċedura għall-ħruġ tal-mandat. In kwantu permezz ta' din il-kawża r-rikorrent qiegħed jilmenta dwar id-dispożizzjonijiet tal-Kap. 391, il-Kummissarju tal-Pulizija m'għandux x'iwieġeb. Il-preżenza tiegħu fil-kawża kienet meħtieġa in kwantu kien involut direttament waqt il-kumpilazzjoni bħala prosekuzzjoni, u dan b'referenza għat-tielet talba tar-rikors promotur li titratta r-rimedju li talab ir-rikorrent.

76. Għalhekk tilqa' r-raba' aggravju.

Rimedju

77. Il-ħames aggravju tar-rikorrent huwa illi r-rimedju mogħti mill-Ewwel Qorti ma kellux ikun biss kumpens iżda rimedju effettiv skont iċ-

ċirkostanzi tal-każ. Jitlob għalhekk illi, filwaqt li din il-Qorti tgħolli l-kumpens mogħti mill-Ewwel Qorti:

> *"tordna l-isfilz ta' kull prova miksuba bħala konsegwenza ta' kull prova miksuba illegalment. Hekk pereżempju, ix-xhieda tal-persuna jew persuni illi allegatament ċemplilhom l-esponenti u liema telefonati ġew interċettati għandha ukoll tiġi sfilzata. Referenza partikolari ssir għax-xhieda ta' ċertu Miguel Caruana illi l-intimati waslu għalih biss bis-saħħa ta' l-interċezzjonijiet illegali. Imbgħad arrestawh filmkien ma' l-esponenti u wegħduh li ma jittiħdux passi kontrih kemm-il darba jixhed. Il-bażi, l-għerq ta' dan kollu hija l-illegalità ta' l-interċettazzjonijiet u anke biex titħassar kemm jista' jkun għal kollox l-illegalità, ix-xhieda ta' dan l-individwu għandha ukoll tiġi sfilzata.*
>
> *Illi inoltre u bħala rimedju ulterjuri ladarba liġi ossija l-Kap. 391 tal-Liġijiet ta' Malta ġie dikjarat li jikser il-jeddijiet fundamentali tal-bniedemm din il-liġi għandha tiġi dikjarata nulla u bla effett."*

78. Min-naħa l-oħra, l-Avukat Ġenerali u l-Kummissarju tal-Pulizija jikkontendu, fit-<u>tielet aggravju</u> tagħhom, illi il-kumpens likwidat mill-Ewwel Qorti fis-somma ta' €10,000 mhuwiex mistħoqq.

79. *In vista* ta' dak li ngħad hawn fuq, il-konsegwenza hi li titħassar dik il-parti tas-sentenza appellata li llikwidat kumpens ta' €10,000 għar-rikorrent ġialadarba m'hemmx ksur ta' jedd fundamentali.

80. Konsegwentment, filwaqt illi l-ħames aggravju tar-rikorrent qiegħed jiġi miċħud, il-Qorti tilqa' t-tielet aggravju tal-Avukat Ġenerali u tal-Kummissarju tal-Pulizija u tħassar il-kumpens akkordat mill-Ewwel Qorti lir-rikorrent.

Spejjeż

81. Permezz tas-sitt aggravju tiegħu, ir-rikorrent jilmenta illi l-intimati flimkien kellhom jiġu ordnati jħallsu l-ispejjeż ġudizzjarji kollha.

82. Billi fil-meritu r-rikorrent mhux jingħata raġun, tiċħad dan l-aggravju wkoll.

Deċiżjoni.

Għal dawn ir-raġunijiet taqta' u tiddeċiedi l-appelli tal-partijiet fil-kawża billi tilqa' l-istess biss sa fejn kompatibbli ma' dak li ngħad hawn fuq, u tvarja dik il-parti tas-sentenza appellata li laqgħet:

i. L-ewwel talba għal dak li jirrigwarda l-Art. 8 tal-Konvenzjoni, u minflok tiċħad it-talba f'dak ir-rigward ukoll.

ii. It-tieni talba tar-rikorrent u ddikjarat li l-Kap. 391 jikser ukoll il-jedd fundamentali tar-rikorrent tal-Artikolu 8, u minflok tiddeċiedi li f'dan ir-rigward ir-rikorrent mhuwiex vittma.

iii. It-tielet talba u kkundannat lill-Avukat tal-Istat u l-KSS iħallsu s-somma ta' €10,000, u minflok tiċħad it-talba.

iv. L-eċċezzjoni li l-Kummissarju tal-Pulizija mhuwiex leġittimu kontradittur u minflok tiċħad l-ewwel eċċezzjoni tiegħu.

Għall-kumplament tikkonferma s-sentenza appellata.

Spejjeż, inkluż dawk tal-ewwel stadju, a karigu tar-rikorrent b'dan li l-intervenuti fil-kawża għandhom jagħmlu tajjeb għall-ispejjeż tagħhom.

In vista ta' dak li ngħad f'paragrafu 54 u 55 ta' din is-sentenza, tordna lir-Reġistratur sabiex jinnotifika kopja ta' din is-sentenza lill-Ministru responsabbli mis-Servizz tas-Sigurtà u lill-Kummissarju għal-Liġijiet.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
da